

KISKÖRÖS MÚLTJÁBÓL

A kiskőrösi történetírás hivatalos lapja — Várostörténeti folyóirat — Megjelenik kéthavonta — ISSN 2676-8461

Előfizetési árak:
Szabadon hozzáférhető
www.psvkkiskoros.hu

Felelős szerkesztő: Turán István
Felelős kiadó: Turán Istvánné
Kiadja: Petőfi Sándor Városi Könyvtár
6200 Kiskőrös, Petőfi tér 4/b

A lap szellemi részét illető közlemények
a szerkesztőséghez küldendők:
konyvtar@psvkkiskoros.hu

A tartalomról: Turán István – „Ki gondolta volna, hogy valaha Kis Kőrösön még szocialista mozgalmak is lesznek?” – Agrárszocialista és szociáldemokrata mozgalmak Kiskőrösön a századfordulón; Bella Tibor Zoltán – Kiskőrösi hadifoglyok a Szovjetunióban (Negyedik rész); Turán István – Szélmalmok és szárazmalmok a régi Kis Kőrösön; Lapszemle – Miről írt a helyi sajtó 100 évvel ezelőtt?

„Ki gondolta volna, hogy valaha Kis Kőrösön még szocialista mozgalmak is lesznek?”

– Agrárszocialista és szociáldemokrata mozgalmak Kiskőrösön a századfordulón –

Ma már természetesen némileg furcsának tűnhet a fenti idézet, ám a 19. század utolsó évtizedében a szocialista jelszavak még nagyon is képesek voltak meglepni a tudósítást jegyző újságírókat, akik cseppet sem leplezett rácsodálkozással, és némi vitriollal számolt be kortársainak arról az 1897 nyarán lezajlott kiskőrösi jelenetről, ahol először találkozhatott 'nagyban' a helyi nagyérdemű azzal a társadalmi problémával, amire a szocialista ideológia és hirdetői próbáltak választ adni. Pedig Ivánka Imre, a Kiskőröst is magába foglaló dunapataji választókerület egykori országgyűlési képviselője már 1869-es választási vereségét követően felhívta a figyelmet arra, miszerint „[...] itt aratott első győzelmet azon socialis mozgalom, mely sírjába vezette a magyart!” Nyilván erről valójában szó sem volt, hiszen ellenfele, a jól csengő névvel bíró Rákóczy János ügyvéd a legcsekélyebb mértékben sem tekinthető valamiféle szocialista előfutárnak, ellenben a kampány során valóban bevetett olyan jelszavakat, mint az uraktól és az osztrákoktól való „megszabadulás”, az adók csökkentése, esetleg a földosztás.¹ A megoldást tehát máshol kell keresnünk.

A kapitalizálódó Magyarország, a népesség gyors növekedése, a feudális és félf feudális struktúrák megléte, vagy az alacsony munkabérek nem csupán az ekkoriban születő ipari munkásság körében teremtettek feszültségeket, amelyek aztán valós társadalmi törésvonalá válnak, hanem a hagyományos

Piac a főtéren a századforduló környékén (Nemes Adrien gyűjteménye)

társadalmi rétegekben is éreztették hatásukat, a századforduló előtt az alföldi szegényparasztság (mezőgazdasági idénymunkások, uradalmi cselédek, kubikusok) körében is megjelentek az ún. agrárszocialista eszmék. Az 1850-es éveket követő évtizedekben országszerte jelentős népességnövekedés következett be, ezen belül elsősorban az agrárnépesség aránya nőtt számottevően, közülük is a nincstelen proletárréteg gyarapodott. Amíg azonban például Nyugat-Európában az előrehaladott iparosodás képes volt felszívni ezeket a tömegeket, Magyarországon a folyamat a kiegyezés teremtette kedvező keretek ellenére is lassabban haladt. Az

1860-as, '70-es években ez a probléma még rejtve maradt, hiszen ekkor zajlottak azok a nagy volumenű extenzív fejlesztések, úgymint a folyószabályozások, a vasútépítések, amelyek óriási fizikai munkaerőt igényeltek, ám az 1880-as évek közepétől egyre kevésbé volt szükség építőmunkásokra, vagy kubikusokra. A mezőgazdaságban a gépesítés megjelenése szintén hátrányosan érintette az idénymunkásokat, uradalmi cselédeket. A gőzcséplés megjelenése az aratást követő munkákat több hónapról mindössze három-négy hétre redukálta. Bár ekkorra már számottevően jelen volt az „újvilágba” való kivándorlás, ez sem tudta orvosolni a prob-

¹ Fodor Tamás: Kiskőrösi képviselő, aki bekerült az irodalomtörténetbe. In: *Kiskőrösi Hírek*, 2020/10. 14. o.

lémákat, az 1890-es években elharapózó gabonaválság pedig végképp olajat öntött a tűzre.²

Ebben az évtizedben ugyanis egyre több relatíve olcsó gabona áramlott be a birodalomba, ez pedig lenyomta a gabonaárakat, vele együtt a munkabéreket. Ráadásul pont annál a proletárrétegnél (az ún. summásoknál) okozta a legnagyobb bevételkiesést, akik fizetésük jó részét terményben kapták meg. A mezőgazdaságba visszaáramló volt kubikusok megjelenése a munkaerőpiacon pedig tovább rontotta a béreket. Mivel ezek a rétegek leginkább csoportokban dolgoztak, így ez a forma lehetővé tette a politikai szervezkedést is, amely a nélkülözés következtében egyre több helyen ütötte fel a fejét. Az ekkor már sokat emlegetett földosztás mellett azonban az 1890-es és az 1900-as évek agrárszocialista mozgalmi leginkább bérharcokként jelentek meg, s egyedül az agrárvámok 1905-ös felemelése gyakorolt rájuk tompító hatást.³ Az 1890-ben alapított Magyarországi Szociáldemokrata Párt (MSZDP) mindvégig a parasztság érdekeinek képviselőjeként lépett fel, a mozgalmak vezetői közül sokan tagok lettek. A leginkább helyi, spontán szerveződő parasztmozgalmak közül kétségkívül a Szántó Kovács János nevéhez köthető, „viharsarki” csoport vált a leghíresebbé, de országsszerte számos helyen történtek összetűzések (leginkább aratás idején) a szocialista eszmékkel feltűzelt szegényparasztság és az államhatalom képviselői között. Az említett 1897-es kiskőrösi eset egy ezek közül.

Mielőtt a konkrét események bemutatására térnénk, mindenképpen érdemes felelevenítenünk a századforduló környéki Kiskőrös társadalmi, gazdasági világát. A falusiasnak mondott egykori mezőváros (az 1872-es új közigazgatási törvény értelmében immár nagyközség) 1893-ban új központi épülettel gazdagodott, miután egy tízéves huzavona után a képviselőtestület megszavazta a szükséges fedezetet. Utcái porosak, eső idején sárosak voltak, de ekkorra már felépült néhány szebb polgári épület a városközpontban (például Grósz Adolf üzlete, a Bíró-, a Grunsky-, a Lábos-, vagy a Sárkány-házak). Ebben az évtizedben álltak be az első újonnan telepített szőlők, amelyek a filoxéra pusztítása nyomán megélénkülő homoki telepítések eredményeként jöhettek létre. A földforgalom megnőtt, a határ egyre nagyobb hányadában és egyre többen (nemcsak befektetők) telepítették a szőlőgyökértűnek ellenálló szőlővesszőket, azonban

a konjunktúrától még nagyon messze vagyunk, annak látható jelei csak az 1900-as években, majd leginkább 1910 körül fognak megmutatkozni, a bevételek felfutása miatti nagy építkezések pedig csak 1913-ban kezdődnek meg. Erre az időszakra, mármint a századfordulót követő évtizedre tehető a telepített területek méretének ugrásszerű növekedése is.⁴ 1897-ben még így oszlott meg a határ:

Szántóföld	Szőlő	Legelő	Rét	Erdő
6 424	781	1 505	2 433	115

1. táblázat: A kiskőrösi határ gazdasági művelési ágak szerint 1897-ben.

Mértékegység: katasztrális hold. Forrás: A Magyar Korona országainak mezőgazdasági statisztikája, KSH, Budapest, 1897. I. kötet, 306. o.

A lakosság döntő többsége, az újratelepülő szlovákság leszármazottai, paraszti társadalomban éltek, közülük is jelentős volt a napszámosok és törpebirtokosok aránya. A vert falú, sárral döngölt padlójú, nádfedeles házakban lakó parasztság életkörülményei korántsem voltak irigylésre méltók. A fentebb hivatkozott népességnövekedés itt is jelen volt: 1870 és 1900 között 3 260 fővel nőtt az összlakosság, azonban ebben a számban az ide betelepülő iparosok is benne foglaltattak. A szőlőkonjunktúra előtti Kiskőrös tulajdonképpen nem különbözött túlságosan az Alföld parasztfalvaitól, ám a szőlőművelés megléte, és a viszonylag kedvező birtokszerkezet nem eredményezett olyan mértékű szélsőségeket vagy kiszolgáltatottságot, mint például Csongrád, vagy Békés vármegyében. Klaszikus értelemben vett uradalom a jobbágy-

felszabadítást követő birtokelaprózódás miatt nem jött létre, a *Gazdacímár* adatai szerint 1897-ben mindösszesen 8 fő birtokos rendelkezett 100 katasztrális holdnál nagyobb birtokkal, közülük öten 200 holdnál nagyobb. A gazdaságok gépesítettsége minimális volt, a klasszikus eszközök (eke, szekér, borona, stb.) mellett az újabb technikai vívmányok, úgymint a cséplőgép, lokomobil, vetőgép ekkor például még teljesen hiányoztak.⁵ A lakosok

többsége mezőgazdaságból élt, a mezőgazdasági munkások számára pedig ha helyben nem akadt munkaalkalom, akkor előbb a környékbeli (például a Solt környéki Teleki uradalom, érseki birtokok), majd a távolabbi nagybirtokokon keresték meg a kenyérré válót. Az új Városháza előtti téren nemcsak a hetipiac, de vasárnaponként az „emberpiac” is helyet kapott, itt várahoztak a férfiak, asszonyok nagymunkák idején egy-egy intézőre, vagy bandagazdára, hogy felfogadják őket.⁶ A feszültségek és az összetűzések is leginkább itt keletkeztek. Ez az „emberpiac” a későbbiekben is megmaradt, Erdei Ferenc szociográfus az 1930-as évek közepén még fényképet is készített róla.

Ha a település modern kori történetét nézzük, akkor elmondhatjuk, hogy politikai érdekképviselet tekintetében a századfordu-

Aratómunkások 1900 körül (Illusztráció, Internet)

² Gunst Péter: A kelet-európai agrárfejlődés válaszútán a 19. század végén. In: *Történelmi szemle*, 1989/1-2. szám, 4. o.

³ Uo. 5. o.

⁴ Bella Tibor Zoltán-Szedmák Tamás-Turán István: *Kiskőrös története*, Kiskőrös Kultúrájáért Egyesület, 2018, 125-130. o.

⁵ *A Magyar Korona országainak mezőgazdasági statisztikája*, KSH, Budapest, 1897. II. kötet, 238-239. o.

⁶ Bella Tibor Zoltán-Szedmák Tamás-Turán István: *Kiskőrös története*, Kiskőrös Kultúrájáért Egyesület, 2018, 125-130. o.

Gépi cséplés Kiskőrösön az 1910-es években (PSVK HGY)

ló környékén előbb a Függetlenségi és 48-as Párt, majd az első világháborút követően a kiscgazda programmal fellépő pártok jelöltjei arattak sikereket. Klasszikus baloldali, tehát szocialista, szociáldemokrata eszmék jelentős tömegbázisra sohasem tudtak Kiskőrösön szert tenni, ez azonban nem jelenti azt, hogy ne lettek volna jelen, ne lett volna hatásuk a helyi közösség életére, s ez különösen igaz néhány 'forró pontra', úgymint az 1897-es agrárszocialista zavargásra, az 1905-ös választásokra, az 1918-1919-es forradalmakra, vagy az 1929-33-as világválság időszakára. Sőt, tulajdonképpen az MSZDP helyi szervezete is az agrármozgalmakból nőtte ki magát, nem véletlen, hogy vezetői között is leginkább parasztembereket találunk. Itt pedig visszakanyarodunk eredeti témánkhoz, a klasszikus baloldali eszmék kiskőrösi kezdeteihez.

A parasztság szerveződése már 1885-ben megindult, ekkor jött létre első egyesületük, a Függetlenségi és 48-as Népkör (ilyen néven ekkortájt országszerte alakultak hasonló szervezetek) ám az ellenzéki felfogású és a Kossuth-kultuszt 'kovázként' használó tömörülés aligha nevezhető modern értelemben vett baloldali mozgalomnak, a kiscgazda

eszmék táptalaja lett a későbbiekben. A hagyomány szerint az első agitátor, aki helyben megjelent és a település szegényparasztsága körében megpróbálta terjeszteni nézeteit egy kiskunhalasi kosárfonó, név szerint Váczi Pál volt, azonban a korabeli sajtóforrásokat böngészve egy másik nevet is találhatunk. A *Pesti Hírlap* egy 1895-ös tudósításában nem vitatta Váczi jelentékeny szerepét, mégis kiemelte „Mizer Pál szappanost – a szocialista tanok itteni főpapját”, akit a kalocsai törvényszék izgatás miatt a községből ki is utasított. Az információk szerint „[...] Mizer (sic!) mintegy másfél év előtt telepedett le Kis Kőrösön. Újvidékről jött és első dolga volt, hogy itt magának házat és telket szerzett. Idejövetele előtt fogalma sem volt a kis-kőrösi népnek a szocializmusról és ma már minden gyerek a szocialistákról beszél.”⁷ Mizer és Váczi ezek alapján már egy ideje próbálkoztak a parasztok beszerzésével, s valószínűleg némi eredményt sikerült is elérniük, hiszen a cikk megemlítette, hogy „egy 120 aláírással ellátott kérvényt nyújtottak be a község elöljáróságához, melyben alapszabályaiknak a miniszteriumhoz leendő fölterjesztését kérik.”⁸ Ez ma bejegyzést jelentene, és a 120 aláíró, ha mai szemmel nem is tűnik soknak, a ható-

ság szemében pont 120-szal több volt, mint amennyiről hallani szerettek volna.

Láthatjuk tehát, hogy már ekkor kísérlet történt egy politikai szerveződés létrehozására, ám az említett Munkáskör elismerés helyett razziat és házkutatást kapott válaszan. Előbb még január hónapban tett 'látogatást' a csendőrség Váczi lakásán, de ekkor még csak „az elvtársat a bíró magához hívatván, ott neki mindenféle gorombaságokat mondott és csavargónak nevezte.”¹⁰ Márciusban már komolyabb fellépés is történt, ugyanis „[...] a hatóság – mivel már munkaidő leszállítás, napszámfölemelés, sőt földosztásról is nyíltan beszélnek, – erélyes intézkedést tett, hogy a bajt csirájában elfojtsa.”¹¹ Ennek eredménye lett a már említett kiutasítás, illetve két további vezető letartóztatása. „Lázító tartalmú” nyomtatványaikat lefoglalták és minden bizonnyal el is égették. Nyár elejére a tárgyalás is véget ért, és érdekes eredményt hozott: Váczi Pált 1 hónap fogházra és 10 forint pénzbírságra ítélték, ám Mizer Pált, Csóvári (Csövári) Istvánt és Krézsnay (Krizsán) András „elvtársakat” mégis felmentették.¹²

Az ország közelebbi és távolabbi részeiben lezajlott eljárások 'kísérteties' hasonlóságot

⁷ A *Pesti Hírlap* két évvel korábban, 1893-ban is hivatkozott egy újvidéki illetőségű Mizer Pálra, akit letartóztattak pénzhamisításban való részvételért. A név és az időpont stimmelhet, azonban bővebb információ hiányában mindössze ezt az említést tartjuk indokoltnak. (*Pesti Hírlap*, 1893. október 19. 10. o.)

⁸ *Pesti Hírlap*, 1895. március 14. 9. o.

⁹ Uo.

¹⁰ *Népszava*, 1895. január 25. 4. o.

¹¹ *Pesti Hírlap*, 1895. március 14. 9. o.

¹² *Népszava*, 1895. június 14. 2. o.

mutatnak, ennek pedig leginkább az említett nyomtatványhoz van köze. 1895. január 28-án jelent meg ugyanis a Népszava mellékleteként a *Magyarország jogtalan népéhez!* című felhívás, amelyben a szociáldemokraták síkra szálltak az általános választójog, az egyesülési és gyülekezési szabadság mellett. A millenniumi ünnepségekre készülődő országban ez merőben más hangnemnek számított:

„Magyarország 1000 éves fennállását készül megünnepelni. Meg akarja mutatni, hogy mire volt képes ezen 1000 év alatt, és a millenniumi kiállítással akarja szorgalmát és haladását bemutatni. A mérvadó körök minden erejüket megfeszítik, hogy bebizonyítsák, miszerint Magyarország kultúrállam.

És mialatt a kiállításon a gazdagságot és fényt mutogatják a bámuló világnak, addig nem fog senkinek eszébe jutni, hogy ezt a munkásság szorgalma létesítette élete, egészsége veszélyeztetésével; hogy mialatt e fényt, e gazdagságot létesítette, addig folytonosan küzdött a létért, és munkája gyümölcsét az uralkodó osztály zsebelte be. [...]

A nép nagy tömegének az állam ügyei-be nincs beleszólási joga, mert a választási jogtól, egy maroknyi ember, kik a vagyonos osztályhoz tartoznak, erőszakosan és reakcionárius fogásokkal megfosztja. Csak azon osztály, mely az állam fenntartásához épen nem járul hozzá, van a parlamentben képviselve. Az országgyűlési képviselőket választóik, a vagyonos osztály befolyásolják, és megvesztegetik, és oly törvényeket kell alkotniok, melyek a vagyonos osztálynak tetszenek és nem olyanokat, melyek a népnek hasznosak és üdvösek volnának. És a nép, az állam fenntartója kívülről nézi, mint hódít a korrupció nagyobb és nagyobb tért a parlamentben. Minden képviselő mandátumára szégyenfolt ragad, mert nem a választó akarat nyilvánulása alapján van választva, hanem ott, hol a hatalom nem képes befolyásolni, hol az állam nem küldi hivatalnokait a választáshoz, ott a mandátumokat kicsalják, vagy pengő pénzért vásárolt szavazatokkal szerzik meg. Nincs ország, melyben a választások oly korrumpáltak volnának, mint Magyarországon, nincs parlament, mely éppen a választás módjának kifolyásaképp, nyomorultabban ámtaná a népet, mint a magyar. A választás meg-hamisítása, szavazat vásárlás és befolyásolás útján választatnak a képviselők. [...]

Az uralkodó osztály azt állítja, hogy a nép nem érzi szükségét a jogoknak, hogy meg van elégedve szolgáltságában. Mutasd meg tehát, magyar nép, hogy hazudnak, mert erődöt félik, mutasd meg, hogy, igenis, követelsz joga-

kat, mert ezt az állapotot nem bírod tovább tűrni, és hogy nem fogsz nyugodni, míg jogaidat meg nem szerzed. És mit kell tenni ennek érdekében?

Népszavazás e kérdés felett: akarjátok-e az általános választói jogot és az egyesülés és gyülekezés szabadságát? Fejezze ki akaratosokat [...]

Le az osztályállammal! Éljen a népszavazás!

Éljen az általános választói jog, a szabad egyesülés és gyülekezés!

Éljen Magyarország népe!

A magyarországi szociáldemokrata párt vezetősége.¹³

A szociáldemokrata párt emellett országos „népszavazási” mozgalmat is indított. A pártközpontban „szavazólapokat” is készítettek, amelyeket agitátoraikhoz terveztek eljuttatni, hogy ők aztán házról-házra járva minél több olyan emberhez jussanak el, akik szavazati joggal nem rendelkeznek. A hatalmas számú viszaküldött, kitöltött lappal terveztek nyomást gyakorolni a kormányra az általános választójog ügyében. Ezek az iratok általában postai úton eljutottak a szerte az Alföldön tevékenykedő szocialista mozgalmárokhoz, s akiket, amennyiben a házkutatások során előkerültek, letartóztattak és eljárás alá vontak a hatóság emberei. Így történt például Szentesen, Hódmezővásárhelyen, közelebb Kiskunhalason, de a kihirdetett ítélet tanúsága szerint Kiskőrösön is, Váci Pálnak ugyanis szintén a röpirat birtoklása és terjesztése, ahogyan akkoriban fogalmaztak, „osztály ellenes izgatás” miatt kellett egy hónapra bevonulnia.¹⁴ Mizer Pálról a későbbiekben, legalábbis helyben, nem hallunk, Vácziról annál inkább.

A társadalmi törések jelen voltak, ez kétségtelen tény. Előbb az evangélikus egyházközségben alakult feszültség, amikor is a két lelkész a párbér (ti. egyházi adó) emeléséről szerette volna meggyőzni a presbitériumon

A kiállítási jegyzék száma *568*
A könyvére {bélyeg ..... 15 kr.
nyomtatás és kiállítás 10 „} összesen 25 kr.

Szolgálati (cseléd-) könyv.

Folyó számmal ellátott 48 oldallal.

Gyurjan György számára,
született *Kiskőrös* községben,
Lőtli akó járásban,
Pest megyében, (kerületben stb.)
Magyar országban.
Illetékes ..... községben,
..... járásban,
..... megyében, kerületben,
..... országban.

Kiadatott a *városi bírósági* hivatal által
1877 évi *Martinhó 14* n.

Gyurjan György kiskőrösi napszámos cselédkönyve 1877-ből (PSVK HGY)

keresztül a híveket, cserébe az egyik lelkész-lak kapujára kifüggesztett iratot találtak, amelyen válogatott szidalmakkal illették őket, akárcsak az előjáróság tagjait.¹⁵ Más-kor egy az agrárszocialista mozgalmakra különösen jellemző eset történt. 1895. május 26-án a piactéren, amikor is egy urasági ispán munkásokat keresett, többen is jelentkeztek 60 krajcár bérért, az ispán azonban jelezte, hogy csak 55 krajcárt fizet. „Erre egy gazdaember, odalépett, azt mondván, hogy kész 50 krajcárt is elfogadni, mire egy munkás felbőszülve kérdezte tőle: Mit akar ez itt? A szegény ember kenyerét elvenni? s háromszor arczul vágta. A gazda erre a bíróhoz futott panaszra. A bíró azonnal rendőroket küldött ki a piacra s az illető munkást maga elé hozatta s azt veréssel fenyegette. Vagy 200 munkás azonban utánuk ment a városházára, hogy munkástársukat bántalmazni ne engedjék. A bíró szép szóval kérte őket a távozásra, minek a munkások engedtek is, magukkal víve elfogott társukat.”¹⁶ A tudósító V. aláírása

¹³ Népszava, 1895. január 28.

¹⁴ Népszava, 1895. június 14. 2. o.

¹⁵ Pesti Hírlap 1895. január 31. 11. o.

¹⁶ Uo. 1. o.

Magyarország jogtalan népéhez!

Magyarország ezeréves fennállását készül megünnepelni. Meg akarja mutatni, hogy mire volt képes ezen ezer év alatt és a milleniumi kiállítással akarja szorgalmát és haladását bemutatni. A mérvadó körök minden erejüket megfeszítik, hogy bebizonyítsák, miszerint Magyarország kulturálisan.

És mialatt a kiállításon a gazdagságot és fényt mutogatják a bámuldo világnak, addig nem fog senkinek sem eszébe jutni, hogy ezt a munkás-ság szorgalma létesítette élete, egészsége veszélyeztetésével; hogy mialatt e fényt, e gazdagságot létesítette, addig folytonosan küzdött a létért és munkája gyümölcsét az uralkodó osztály zsebelte be.

A munkás és jogtalan nép, nemcsak hogy a gazdagságot létesíti, melyet nem élvezhet, még az államot is fenn kell tartania adóival, melyben joga sines. A birtokos osztály üzletvezetője, a kormány tagadja ugyan, hogy a munkásnép fizeti az adót, mert hisz az adószedő nem megy házába, hogy beszédje tőle az adót, de annál többet fizet ugy, hogy maga sem veszi észre. Minden darab kenyér, minden ruhadarab, minden, a mit használnál meg van adóztatva és a mennyivel meg van adóztatva, annyival többet kell az áruért fizetnie. Az élelmi szerek, melyeket a nép épen nagy számánál fogva, nagy mennyiségben fogyaszt, vannak fogyasztási adók vámok stb. által megróva, míg a fényűzési cikkek, melyeket a gazdagok vesznek, vagy épen nem, vagy csak nagyon csekély mértékben vannak megadóztatva. A közvetett adót, mely az állam bevételének 2/3-át teszi, a nép fizetheti, a többi 1/3 részt fizeti a vagyonos osztály. A múlt év július 1-től szeptember végéig az állampénztár bevétele 127,405,814 frt volt. Ebből közvetlen adó bevétel 32,318,713 frt, a többi pedig, tehát 95,087,101 frt közvetlen adó bevétel volt, melyet a munkásnép fizetett az állampénztárba nyomorult béréből. — De még a közvetlen adót is a munkásnép fizeti. A munkások létesítenek minden árut, akár nyers termény, akár ipari termény legyen az. A vállalkozó a munkások által termelt nyersterményt megveszi, e nyersterményt munkások által használható árukká alakítja, és árukat eladja, természetesen nagyobb áron, mint azon összeg, melyet ő a nyersterményért adott és a melyet az átdolgozásért a munkásnak fizetett. A vállalkozó nem tett egyebet, mint megvette és eladta az árut, míg a nyers terményt munkás termelte és dolgozta fel használható cikkké; és a vállalkozó mégis óriási hasznót húz, fizet közvetlen adót stb. honnan? A munkásnak a nyerstermény termeléseért, a nyerstermény átdolgozásáért kevesebbet fizetett, mint a mennyi megilleti. Ebből világos, hogy a közvetlen adót is a munkás fizeti, habár a vállalkozó által, sőt még a vállalkozót is ő tartja fenn.

Ezzel bebizonyítottuk, hogy e nép az állam pénzügyi terheit egészen maga viseli és e mellett még a katonáskodás terhe is rá nehezedik. A tisztek kivételével, a hadsereg a nép fiából áll, kik azt az államot kénytelenek megvédeni, melyben nem csak, hogy gazdaságilag függő helyzetben vannak, hanem még politikailag is jogtalanok.

A nép nagy tömegének az állam ügyeibe nincs beleszólási joga, mert a választási jogtól, egy maroknyi ember, kik a vagyonos osztályhoz tartoznak, erőszakosan és reakcionárius fogásokkal megfosztja. Csak azon osztály, mely az állam fenntartásához épen nem járul hozzá, van a parlamentben képviselve. Az országgyűlési képviselőket választóik, a vagyonos osztály befolyásolják, és megvesztegetik és oly törvényeket kell alkotniok, melyek a vagyonos osztálynak tetszenek és nem olyanokat, melyek a népnek hasznosak és üdvösek volnának.

És a nép, az állam fenntartója kívülről nézi, mint hódít a korrupció nagyobb és nagyobb tért a parlamentben. Minden képviselő mandátumára szegyenfolt ragad, mert nem a választó akarat nyilvánulása alapján van választva. hanem ott, hol a hatalom nem képes befolyásolni, hol az állam nem küldi hivatalnokait a választáshoz, ott a mandátumokat kicselelják, vagy pengő pénzért vásárolt szavazatokkal szerzik meg. Nincs ország, melyben a választások oly korrumpáltak volnának, mint Magyarországon, nincs parlament, mely épen a választás módjának kifolyásakép, nyomorultabban ámitaná a népet, mint a magyar. A választás meghamisítása, szavazat vásárlás és befolyásolás utján választatnak a képviselőket.

Képzeltető-e, hogy egy oly parlament, mely személyes érdekek alapján létezik, az állam és a nép érdekét tartsa szem előtt?

Ugyan, ki van a parlamentben képviselve?

Magyarországnak tizenhét millió háromszáznegyvenkilencezer háromszázkilencvennyolcz lakója van és ezek közül az államban csak nyolcz-

száznegyvenezernek van joga, azaz azoknak, kik most gazdagok, választói joguk is van. Magyarország tizenhat millió ötszáznyolczezer háromszázkilencvennyolcz lakója jogtalan, kiknek sem az államügyekben, sem a törvényhozásban befolyásuk nincs, dacára annak, hogy már tulajdon nagy számuknál fogva is minden adót ők fizetnek, mely az állam fenntartására szükséges.

A nép tehát, mely az élelmiszerekre nehezedő adók által, mely nagy fogyasztásánál fogva általa fizettetik, oly államot kénytelen fenntartani, melyben semmi joga nincs, csak az, hogy adót fizet és ezzel azokat tartja fenn, kik hatalmukat mindjobban megerősítik, hogy a népet leigázhassák és így a népnek nem jut eszébe az államban a maga számára is jogokat követelni.

Jogtalan nép! Nem látod, hogy mint használják fel erődöt arra, hogy téged békóba verjenek, megkössenek és megostorozzanak Te vagy önhühérad táplálója, és még sem mozdulsz, hogy legalább megkísértsd, hogy politikai és gazdasági békóidat lerázd?

Nemcsak az adót kell előteremtened, hogy a katonaságot főtartassák, de önmagadnak katonának is kell lenned, hogy azokat megvédd, kik kizsákmányolnak és politikailag jogtalanra tesznek; azon gazdagságot, azon tulajdont kell védened, melyet te létesítesz és a mely mellett magadnak és egész családodnak folytonosan éheznie kell! A háboruban agyon kell magad lövetned, azt mondják a „hazáért“, tényleg azonban azért löveted magad agyon, hogy azon nyolczszáznegyvenezer vagyonát megvédd, kiknek egyedül van joguk az államban.

Te magad szegény vagy, nyomorult, és szegényenyé és nyomorulttá téve azok által, kik ma „uraid“, kik veled azt teszik, a mit akarnak, mert megvan hozzá a hatalmuk. Te ma azoknak engedelmeskedel, kik erődöt, egészségedet, családi boldogságodat ellopják és téged jogaidtól csalás által megfosztanak. Mi áll rendelkezésedre, hogy megvédd magad?

Jogtalan nép! Te nagy többségben aláveted magad egy kisebbség akaratának és még csak hajlomot sem mutatsz ez igazságtalanságot a földszínéről eltávolítani? Nem látod, hogy a hatalom kezében fekszik és hogy akaratodnak az államban mérvadóknak kell lennie, mert te vagy az, ki az államot fenntartod?

Ez a jogtalan állapot, oly államban, melyet a népámitók és hazugok „szabad állam“-nak neveznek, tarthat-e még tovább? Nép, örökké akard ezt tűrni? Nem! És ezerszer nem! Egész erődöt össze kell szedned, hogy az uralkodó osztálynak megmutasd, hogy nyomorult helyzetet tudatával bírsz és most már követeled, hogy azon terhek mellett, melyeket viselned kell, néked is meglegyenek azon jogaid, melyeket azok élveznek, kik nélkül az állam minden kár nélkül fennállhatna, míg nélkül az államban tönkre kéne mennie, mert nem volna senki, ki gazdagságot létesít, ha kezdetét, eszedet és erődöt elvonod.

Az uralkodó osztály azt állítja, hogy a nép nem érzi szükségét a jogoknak, hogy meg van elégedve szolgáltságában. Mutasd meg tehát magyar nép, hogy hazudnak, mert erődöt féltik, mutasd meg, hogy igenis követelsz jogokat, mert ezt az állapotot nem bírod tovább tűrni és hogy nem fogsz nyugodni, míg jogaidat meg nem szerezted.

A népszavazás

e kérdés felett: akarjátok-e az általános választási jogot és az egyesülés és gyülekezés szabadságát? Fejezze ki akaratotokat.

Minden ember, férfi vagy nő, résztvehet a szavazásban, ha 20-ik életévét betöltötte.

Polgárok! Munkások! Megvagyunk győződve, hogy minden tisztességes ember, kinek a nép szabadsága nem frázis, hanem igazán kívánja, szavazatát fogja adni a szavazólapon, melyet mindenki meg fog kapni és saját személyével is közbelép ez elemi jogok kivívása érdekében. Szegyen az államra, hogy az ilyen jogokat még követelni is kell a népnek, pedig azok a tiszta igazságosságúnak követelményei. Hol van itt a sokat dicsért „Szabadság, egyenlőség, testvériség“? Hazugság, hogy ezzel is félrevezessenek. Port hintenek a szemetekbe, hogy ne lássátok, hogy mint esznek meg uton-utfélen!

Polgárok! Munkások! Fel tehát, mutassátok meg, hogy tudtok szent jogaitokért küzdeni, hogy komoly szándéktok megszerezni mindazt, mit csak tisztességtelen okokból tartanak vissza. Senkinek sem szabad a szavazástól tartózkodni. Meg kell mutatnunk az osztály-kormányának és osztály-parlamentnek, hogy a nép akaratát erősebb, mint az övék.

Le az osztályállammal! Éljen a népszavazás!

Éljen az általános választási jog, a szabad egyesülés és gyülekezés!

Éljen Magyarország népe!

A magyarországi szociáldemokrata párt vezetősége.

Terjesszék a „Népszava“-t és „Volkstimme“-t.

minden bizonnyal Váczit takarta, s ha nem is feltétlenül adunk hitelt a kétszáz-as számnak, a mezőgazdasági munkások és a bíró közti összetűzés a korabeli bérharcok tipikus jellemzője volt (már előszobája is lehetne a két évvel későbbi esetnek), akárcsak az, hogy a mozgalmak a mezei munka megkezdődését követően, tehát dologidőben szüneteltek.¹⁷

A millennium évéből, vagyis 1896-ból (legalábbis Kiskőrösön) nem is tudunk a fentiekhez hasonló esetről, igaz ehhez talán az is hozzátartozik, hogy a politikai pártok erre az esztendőre afféle *treuga dei-t*, vagyis 'fegyvernyugvást' hirdettek, hogy az emlékév eseményeit ne árnyékolják be a napi politikai csatározások. 1897-ben azonban újra fellángoltak az alföldi mozgalmak, amelyekre ma úgy emlékezik a történettudomány, mint az 1897-es országos aratósztrájkra. Ez a mozgalom érintette az Alföldet, a Bácskát, illetve a Dunántúl több községében is felütötte a fejét, és nem kevés köze volt a Várkonyi István radikális szociáldemokrata politikus köré szerveződő új körhöz. Várkonyi követelte a nagybirtokok felosztását és bérbeadását, a keresetek felemelését, egy önálló, az MSZDP-től független földműves szakszervezet létrehozását. Nemcsak a nincstelének,

de a kisbirtokosok érdekvédelmét is szem előtt tartotta. Nézetei az Alföldön gyorsan terjedtek, lapjának, a *Földművelőnek* mintegy négyezer előfizetője volt. Nem véletlen, hogy a szociáldemokrata vezetés egy idő után igyekezett elszigetelni Várkonyit, 1897 júniusában a pártból is kizárták. A következő hónapban fellángoló sztrájkok kirobbanását azonban nem tudták megakadályozni, ekkor már – korabeli megfogalmazásban – „benne volt a levegőben”.¹⁸

Kiskőrösön az első komolyabb esetre július 18-án került sor. A Városháza előtti piactéren gyülekező, munkaalkalmat kereső aratómunkások között igen hamar megjelent Váczi Pál¹⁹ is, aki ekkorra már a helyi szocialisták (szociáldemokraták) vezető alakja lett, mivel Mizer Pál időközben „látta, hogy itt nem boldogul, odébbállt”.²⁰ Váczi, elődjével ellentétben sokkal ügyesebben és hatékonyabban forgolódott a szegénypép körében, az éjszakai, vagy házi agitációk mellett pedig nem volt rest nyilvánosan is kiállni a tömeg elé, s úgy terjeszteni nézeteit. Ekkor már több mint száz követőre tett szert, ez is növelhette önbizalmát, illetőleg az, hogy az előljárásság sokáig nem akart (nem mert?) fellépni ellene. Tizennyolcadikán mégis el-

lenlépésre szánták el magukat. Az „emberpiacra” megérkező agitátorok győzködni kezdték a munkásokat, hogy az 1 forint 20 krajcáros munkabér helyett követeljének 1 forint 50 krajcárt. Ám a szocialistákat (Váczi mellett Viczián Mihályt, Suba Pált, Sinkovics Pált és Andriská Györgyöt említik)²¹ 12 főnyi csendőrség várta, akik a tömegeből többeket kiemelték, s magát Váczit is bekísérték a Városháza mögötti járási fogda épületébe. A felizgatott aratómunkások „teljes számban” immár fellelkesülve a hivatal elé vonultak és követelték szabadon bocsátását. A tudósítások erről a pillanatról természetesen kellő elfogultsággal emlékeznek meg, miszerint amennyiben nem engedik szabadon a kiskunhalasi kosárfonót, úgy „lerombolják a Városházát”, másutt csak „éktelen ordibálásról” írtak.²² A kiskőrösi járásbíró az igazságügy miniszterhez intézett felterjesztésében az alábbiakat közölte: „*Le az urakkal, húzzuk ki őket, minek a telekkönyv, gyűjtsuk fel, éljen a szocializmus!*”²³ Még ha el is vetjük a *Pesti Hírlap* cikkében említett „több mint ezer főre menő” munkástömeget, mindenképpen a helyzet komolyságát jelzi, hogy a követelésekre válaszul az előljárásság utasította a karhatalmat, hogy engedje szabadon Váczit. Felszólították, hogy csillapítsa le a tiltakozókat, ám ő ehelyett egy székre fölállva újabb „összetartásra buzdító” szöveget intézett hozzájuk. Ezt követően a tömeg végül szétoszlott, ám a hangulat annyira forró maradt, az előljárásság a következő vasárnapra erősítést kért.²⁴

Az elővigyázatosság ugyan nem volt alaptalan, ám a hatóság ez alkalommal semmit sem bízott a véletlenre, és a fegyveres erőszak mellett döntött. Ahogyan a *Halas és Kis-Kőrös* megírta: „A csendőrök, szám szerint harmincan, egy hadnagy vezetésével meg is érkeztek. Vasárnap reggel 4 órakor felvonultak a városházához. Egy részük szuronyosan a városháza előtt foglalt állást, míg a nagy rész (ezek között volt a tizenkét lovas is) a község-háza udvarán ütött tanyát. –

„Szocialista zavargókat” kísérik a csendőrök 1898-ban (Illusztráció, Internet)

¹⁷ *Pesti Napló*, 1895. július 9. 2. o.

¹⁸ Bozóki András - Sükösd Miklós: Agrárszocializmus és ideális anarchizmus. In: *Medvetánc*, 1987/2. sz. 302. o.

¹⁹ Csúpan érdekességként említendő, hogy Váczi Pál testvére, János ekkor a kiskunhalasi szocialisták egyik fő agitátora volt.

²⁰ Mozgalmas nap In: *Halas és Kis-Kőrös*, 1897. augusztus 8. 2. o. Mizer távozásában minden bizonnyal korábbi kiutasítása is szerepet játszott.

²¹ *Népszava*, 1898. június 18. 3. o.

²² *Halas és Kis-Kőrös*, 1897. augusztus 8. 2. o ill. *Pesti Hírlap* 1897. július 19. 5. o.

²³ MNL OL Ig. Min. 1899 R-30 13807. sz.

²⁴ Uo.

mindenki várta, hogy mi lesz: A kíváncsiak a szó szoros értelmében ellepték a községháza környékét s a piacteret. Itt foglaltak helyet a szocialisták is vezérükkel Váczi Pállal együtt. Hanem a várt tüntetés elmaradt, úgy látszott, kissé meghökkentek a szuronyok láttára. Lárma nem volt. Mégis, úgy kilenc óra múltával kivonult az egész csendőrhad s felállott a néppel szemközt, – a Schaffler-féle ház előtt. Mindenki – lélegzetét elfojtva – várta a történendőket. Egyszerre csak hallik a vezényszó: *Indulj! s a következő pillanatban lovas és gyalog csendőröktől kergetve fut, ki merre tud. Néhány perc s a még előbb szitkozódó, káromkodó polgár-tömegből alig látni itt-ott egyet, vendéglőből, boltajtókból kikandikálni. A ki nem futott, azt kardlapozták.*²⁵

A *Népszava* később az eseményt „a hatóság által provokált zendülésnek” minősítette.²⁶ Az igazságot minden bizonnyal sohasem fogjuk megtudni, mindenestre a helyi sajtó beszámolója is megerősíteni látszik a túlzó erőszak alkalmazását, s ez egyébként a korszakban nem számítana egyedülálló esetnek. A kardlapozásnak ráadásul nem volt vége a tömegoszlatást követően, „aki nem futott”, a „vendéglőből, boltajtókból kikandikálók,” és az „itt-ott összeverődő polgárok” szintén kaptak, vagy a lovasok „ugrasztották széjjel őket.” Nem úszta meg a véletlenül arra sétáló községi állatorvos, Illy György²⁷ sem. „Mikor azután minden tiszta lett, a csendőrök eléggülten vonultak vissza helyeikre. A lovasok csak délig álltak a községháza előtt, de a gyalogosok egész estig, sőt egy részük még éjjel is teljesített szolgálatot: hátha történik valami! De bizony semmi se történt. A munkások nagy része még a délután folyamán munkába ment, a kik pedig itthon maradtak, azok jónak látták a házból ki nem mozdulni...”²⁸

Váczi Pált és társait elfogták, a vezetőt, hogy véletlenül se ismétlődjön meg az egy héttel korábbi jelenet, rövid vattatás után Kalocsára szállították, ahol a királyi törvényszék előtt kellett felelnie izgatásért. Első fokon 9 hónap fogházra ítélték, majd a tábla másodfokon 7 hónapra szállította le a büntetést. A végső döntés a Kúria elé került, ahol a testület ismét kilenc hónapra és 100 fo-

rintra emelte fel a büntetést.²⁹ A többiek közül „Juha” (Suba) Pál 6 hónap, „Jankovác” (Sinkovicz) Pál 6 hónap, „Vicsigány” (Viczián) Mihály 6 hónap és Andriska György 7 hónap fogházat kapott.³⁰ Ugyanakkor az aratósztrájkok országszerte sikeresek voltak, a követelések egy részét, amennyiben dolgozót szerettek volna, a birtokosoknak teljesíteniük kellett. Egy rendőrségi jelentés szerint „a kiskőrösi uradalomban [ti. abban az uradalomban, ahová a kiskőrösieket hívták, kiskőrösi uradalom nem létezett] a

Az idős Laczkó János (PSVK HGY)

szerezést felbontották, a robot megszűnt, a napszám emelkedett és a rész [ti. terményben kapott fizetség] is nagyobb lett.”³¹ Viszonyításképpen néhány pontos adat is a rendelkezésünkre áll az 1901-es évből: „napszámber tavasszal és ősszel 80–1,20 fillér. Nyáron pár hétig 1.40–1.60 korona. Munkaidő 19 óra. Rész 11–12-én, 5–6 napi robottal és ingyenes behordással. Marokverőbér 28–30 korona. Egy arató keres 25–30 véka gabonát. Cséplésnél 100-ból 3–4. Napszámában 1.20–1.40 korona. Kukorica harmados 6 napi robottal. A krumpli feles, de a munkás mindent elvégez. Egy munkás évi keresete legfőljebb 200 korona.”³² Éhenhalás ellen talán elég volt.

Más kérdés, hogy az 1897-es nyári ese-

ményeket követően a Bánffy Dezső vezette kormány nem halogathatta tovább az agrárproletárok és a szegényparasztság helyzetének rendezését. Darányi Ignác földművelésügyi miniszter az év végén nyújtotta be az országgyűlésnek „A munkaadók és mezőgazdasági munkások közötti jogviszony szabályozásáról” című tervezetet, amelyet aztán 1898. évi II. törvénycikként fogadtak el, kritikusi pedig évtizedeken át csak „rabszolgatörvényként” emlegették. A törvény tulajdonképpen jelentős előrelépés volt elődjéhez képest (1876. évi XIII. tc.), hiszen a munkaadó és a munkás között a szóbeli megegyezés helyett bevezette a harmadik fél előtt írásban rögzített szerződést és jogorvoslatra is lehetőséget nyújtott. Az élelmezés a munkaadóra hárult. Előrelépés volt a fizetés módjának alku útján történő rögzítésében és az esetleges gyógykezelés költségeinek viselése tárgyában is. Ugyanakkor nem rendelkezett a vasárnapi munkaszünetről, diszkréciós munka címmel lehetőséget biztosított a robot bújtatott továbbélésére, valamint hiányoztak a törvény betartásának biztosítékai. Ellenben rendkívül szigorúan szankcionálta a sztrájkot (sztrájkolót és felbujtót egyaránt) és szükség esetén a karhatalom alkalmazását is megengedte. Az erőszak alkalmazásában a parlamenti pártok között szinte egyetértés mutatkozott, s a törvényt, néhány kisebb korrekcióval, majdnem egyhangúan fogadta el a parlament mindkét háza.³³

A következő években a kiskőrösi szociáldemokraták vezetője továbbra is Váczi Pál maradt, aki ekkor már első sorban a pártépítésre koncentrált. Az érdeklődők köre bővült, több sikeres nagygyűlést is sikerült tartaniuk. 1901-ben az országgyűlési választások alkalmával például az országosan ismert szocdem politikus, Bokányi Dezső indult az itteni választókerületben, kampánybeszédén számos érdeklődő mutatkozott.³⁴ 1902-ben pünkösöd másnapján került sor népgyűlésre a piactéren, ekkor az 1890-es évek agrárszocialista mozgalmainak egyik vezéralakja, Csizmadia Sándor volt a szónok. Itt találkozhatunk először a későbbi helyi vezető, Laczkó János nevével is.³⁵ 'Igény' tehát volt

²⁵ *Halas és Kis-Kőrös*, 1897. augusztus 8. 2. o.

²⁶ *Népszava*, 1898. június 18. 3. o.

²⁷ Róla és családjáról bővebben: Bella Tibor Zoltán: Illy György és családja. In: *Kiskőrös Múltjából*, 2019/1. sz. 11–12. o.

²⁸ *Halas és Kis-Kőrös*, 1897. augusztus 8. 2. o.

²⁹ *Népszava*, 1899. január 17. 4. o.

³⁰ *Népszava*, 1899. február 14. 6. o.

³¹ Erényi Tibor-Mucsi Ferenc-Teleki Éva-S. Vincze Edit-Ivány Béla (szerk.): *A Magyar Munkásmozgalom Történetének Válogatott Dokumentumai*, 2. kötet, Szikra kiadó, Budapest, 474. o.

³² *Népszava*, 1901. augusztus 22. 3. o.

³³ Fehér György: Darányi Ignác, a Bánffy-kormány földművelésügyi minisztere. In: *Agrártörténeti Szemle* 1997/1–2. sz. 131–133. o. A törvény 'utódja' az 1907. évi XLV. törvénycikk megtiltotta a mezőgazdasági cselédek év közben történő költözését, és korlátozta szervezkedési szabadságukat is, ugyanakkor számos szociálpolitikai előrelépést tartalmazott.

³⁴ *Népszava*, 1901. szeptember 1. 3. o.

³⁵ *Népszava*, 1902. május 22. 3. o.

Kiskőrösön is az MSZDP-re, azonban a helyi alapszervezet valahogy csak nem tudott létrejönni. Ennek oka lehetett a kevés számú elkötelezett belépő, de az előjáróság adminisztratív ellenállása is. Egyes visszaemlékezések az utóbbit valószínűsítik, továbbá erre utal az is, hogy 1902-ben, amikor is végre hivatalosan is megkezdheték működésüket, nem párt alapszervezetként, hanem ún. asztaltársaságként, mégpedig stílusosan Petőfi Sándor asztaltársaságként nevezték meg magukat: „[...] az alakuló közgyűlésen Váczi Pál elvtárs nagyszabású beszédben adta elő, hogy mi célja van az asztaltársaságnak, mit a jelen voltak nagy érdeklődéssel hallgattak. Az asztaltársaságnak nyomban számos tagja lett. Helyisége a nagy-temető utca 112/113. szám alatt [ti. Váczi lakásán] van, hol minden vasárnap délután felolvasás és minden két hétben előadás tartatik. Felhívjuk tehát a kis-kőrösi munkásokat, hogy lépjenek be minél többen az asztaltársaságba. Eddig az volt az általános panasz, hogy nincsen helyiségünk, melyben összejehetnénk. Most ezen a hiányon már segítve van; most a munkásokon a sor, hogy ezt a kedvező helyzetet kihasználják. Előre tehát elvtársak!”³⁶

Nem ismerjük a pontos időpontot, sem pedig az okokat, viszont a tudósításokból megtudhatjuk, hogy 1905-re Váczi visszaköltözött Kiskunhalasra, ekkortól fogva már itt szervezte a helyi munkásképviseletet. Kiskőrösön a már említett Laczkó János mellett egy új szereplő tűnt fel, aki nem parasztember, hanem értelmiségi volt, őt Forgács (Freudenfeld) Dezsőnek hívták. Ez a keceli születésű huszonegy éves fiatalember viszonylag hamar bekapcsolódott a munkásmozgalomba. Szülei szatócsboltot működtettek Kiskőrösön, ő azonban nem állt meg helyben, 1907-ben Székesfehérváron vett részt sztrájkmozgalomban (amelynek felszámolását követően letartóztatták, a városból kiutasították, és „illetőségi helyére”, Kiskőrösre kísérték),³⁷ majd 1911-ben ügyvédi diplomát szerzett. Rövid kiskőrösi működését követően irodáját Szabadkán nyitotta meg, itt lett a helyi szociáldemokrata párt vezetője, majd innen vonult be a világháború alatt a keleti harctérre. Hamar orosz fogságba esett, ahol megismerkedett a kommunizmussal, 1918-ban pedig a krasznojarszki hadifogolytáborban már több másik magyar társával együtt csatlakozott a bolsevikokhoz. A város hamarosan a cseh fe-

hér csapatok kezére került. 1919 júliusában egy sikertelen felkelést követően Forgácsot elfogták és kivégezték.³⁸ Életét ugyanebben az évben, Omszkban, egy másik kiskőrösi származású kommunista mozgalom, Ligeti Károly is hasonlóan fejezte be.

1905 novemberében végül sikerült megalakítani a kiskőrösi szociáldemokrata pártszervezetet. Elnöke Suba Pál, alelnöke Laczkó János, jegyzője Krizsán András, pénztárosa Izsáczki Mihály, az ellenőrök R. Tóth János és Litauszki Sándor, a vezetőségi tagok Pohankovics István, Illivár (?) János, Viczián Mihály, Csvila Pál és Darin Pál lettek.³⁹ A '10-es években az elnöki pozíciót már Laczkó birtokolta. Évente több népgyűlést is tartottak, nagyobb tömegek megmozgatására azonban leginkább választási években (1905, 1906, 1910) volt esélyük. 1910-ben például a településen Muzsa Gyula mellett kampányoló Kossuth Ferenc ellen sikerült egy nagyobb (?) tüntetést szervezniük, talán még ki is fűtülték az egykori kormányzó fiát.⁴⁰ 1911-ben közös nagygyűlést tartott a piactéren a Függetlenségi Párt, a Szociáldemokrata Párt és a Választójogi Liga. A Forgács Dezső elnöklete alatt zajló eseményen a felszólalók az általános választójog mellett foglaltak állást, ilyen jellegű gyűlés már megesett nem egyszer, olyan azonban Kiskőrösön még nem fordult elő, hogy a Feministák Egyesülete is képviseltesse magát. Wilhelm Szidónia aktivista a nőkre is kiterjedő választójog érdekében szólalt fel, néhány napra beszédtemát nyújtva a helyi közvéleménynek.⁴¹ A korszak utolsó jelentősebb gyűlésére 1913-ban került sor. A nagyszámú érdeklődőt már csak azért is biztosra vehetjük, mert a szociáldemokraták mellett a szövetkezett ellenzék, a Választójogi Szövetsége, és a földmunkás szövetség is leküldte képviselőit. A kormány elleni tüntetésen az első beszédet ráadásul a kerület országgyűlési képviselője, Muzsa Gyula tartotta.⁴²

Ezen az alkalmon Laczkó János és dr. Forgács Dezső mellett feltűnt egy újabb agilis fiatalember, a nemrég végzett ügyvéd, dr. Schwarcz Ferenc, aki később a Tanácskörtársaság idején vállalt szerepe miatt soha többé nem térhetett haza Kiskőrösre, kénytelen volt előbb Szabadkára, majd Moszkvába távozni. A 133 nap alatt egyértelműen az ő vezető szerepe érvényesült, a vármegyei mellett az országos munkástanácsnak

is tagja volt. A visszaemlékezések szerint az ő általa nyújtott információk nagyban hozzájárultak 1919. június végén a vörös terrorkülönítmény által elkövetett gyilkosságokhoz, és a település megsarcolásához. A kommun egyébként akárcsak az országos politikában, Kiskőrösön is hiteltelenné tette a több mint tíz éve gyarapodó helyi szociáldemokratákat. Eleinte ugyan próbáltak távolságot tartani a bolsevizmustól, azonban kommunista alapszervezet híján az új közigazgatás vezetői (direktórium, munkástanács, forradalmi törvényszék) közülük kerültek ki. A tanácskormány bukását követően a felálló ellenforradalmi rendszer kemény börtönökkel 'jutalmazta' őket, a kiskőrösi MSZDP pedig megszűnt, s maga a mozgalom is helyben végig a két háború között marginális maradt, mindössze a világválság idején akadt néhány kommunista szervezkedő, akiket azonban a csendőrség hamar letartóztatott. Nem véletlen, hogy a még életben lévő tagok 1945 után a Magyar Kommunista Pártot választják majd, hiszen az ekkor szerveződő Szociáldemokrata Pártot egy merőben más réteg, a kiskőrösi iparosok fogják létrehozni. A hagyomány szerint maga a fogolyként itt tartózkodó gróf Bethlen István egykori miniszterelnök javasolta a vezetőknek a párt létrehozását, amennyiben nem akarják, hogy a kommunisták kezébe kerüljön a hatalom.

Mindez persze csupán idő kérdése volt. 1948-ban a Szarvas Fogadóban megtartották a hírhedt egyesületi kongresszus helyi megfelelőjét, a 'jobboldali elemek' kizárását követően a kommunista és szocdem párt fúziójából létrejött a Rákosi-éra élcsapata, a Magyar Dolgozók Pártja helyi szervezete, élén az idős, egykori paraszt-szociáldemokratából lett kommunistával, Laczkó Jánossal. Hatalma természetesen szimbolikus volt, mindazonáltal még egy hálátlan pozíció is jutott neki élete alkonyára: a hátralevő két évben, amíg a régi közigazgatási modell még érvényben volt, ő tölthette be utolsóként a községi bírói tisztséget. Sajátos és egyben valahol tragikus szerep is, hogy miközben fiatal korában minden erejével a parasztság munka és életkörülményeinek javításáért küzdött, végül asszisztált egy olyan rendszer születésénél, amely a hagyományos paraszti társadalom teljes felszámolására tett kísérletet.

Turán István

³⁶ Népszava, 1902. július 17. 7. o.

³⁷ Az Ujság, 1907. augusztus 30. 7. o.

³⁸ Bársony Ferenc (szerk.): „Küzdünk híven a forradalomért...” – Életrajgyűjtemény, MSZMP Bács-kiskun Megyei Bizottsága, Kecskemét, 1980, 53-54. o.

³⁹ Népszava, 1905. november 28. 12. o.

⁴⁰ Fodor Tamás: Kifűtülték Kossuthot Kiskőrösön. In: Kiskőrös Múltjából, 2020/1. sz. 4-9. o.

⁴¹ Népszava, 1911. október. 10. 3. o.

⁴² Népszava, 1913. február 4. 6. o.

Kiskőrösi hadifoglyok a Szovjetunióban

(Negyedik rész)

Rövidítések: ev. = evangélikus, izr. = izraelita, ref. = református, rk. = római katolikus

Huber József munkaszolgálatos, földműves, rk.

Született Kiskőrös, 1921. október 30-án.

Anyja: Huber Erzsébet. Lakott: Hajós. Előtte Tabdin laktak.

1947. augusztus 18-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Huber Antal őrmester, tanító.

Született: Baja, 1893, március 21.

Apja: Huber Antal késes, anyja: Péter Magdolna. Felesége: Csengődi Etel. Házasságkötés: 1927. október 18.

1944. szeptember 27-én vonult be. 1945. április 1-jén megsebesült.

Fogságba esett: 1945. május 8.

Távozott: 1945. szeptember 10.

Izsáki Pál honvéd, földműves, ev.

Született: 1906. október 21-én.

Apja: Izsáki Pál napszámos, anyja: Pazdernyik Ilona. Lakott: Kiskőrös.

Fogságba esett: Sopron megye, 1945. március 28.

Fogolytábor: 62/11. számú tábor. Ukrán SZSZK-Kijev-Szirec negyed.

Nyilvántartási szám: 0832908

Távozott: 1947. augusztus 25.

1947. augusztus 30-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Jakubecz Sándor honvéd, ev. földműves.

Született: Kiskőrösön, 1910. szeptember 16-án.

Apja: Jakubecz István napszámos, anyja: Brez-

nyan Erzsébet. Felesége: Szabadszállási Erzsébet. Házasságkötés: Kiskőrös, 1935. október 17. Lakott: Csengőd.

Fogságba esett: Kovelja, 1944. június 21. Magyar források szerint: 1944. október 27-én esett orosz fogságba Cséfa mellett.

Fogolytábor: 406. számú tábor. Tulai terület-Obigyimo.

Nyilvántartási szám: 01358722

Távozott: 1948. szeptember 18.

1948. szeptember 23-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Jancsók István honvéd, ev.

Született: Kiskőrös, 1909. december 24.

Anyja: Kiss Mária, apja: Jancsók István napszámos. Lakott: Kiskőrös.

Fogságba esett: Ausztria, 1945. május 3.

Fogolytábor: 324. számú tábor, Ivanovói terület-Piszcsugovo.

Nyilvántartási szám: 0672441

Távozott: 1947. június 19.

1947. július 3-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

1947. július 4-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Jancsovics Sándor szakaszvezető, ev. földműves.

Született: Kiskőrösön, 1918. október 8-án.

Apja: Jancsovics Pál földműves, anyja: Peczenyik Ilona. Lakott: Kiskőrös, Baross u. 15. Felesége: Kelemen Anna. Házasságkötés: Kiskőrös, 1941. december 4.

Fogságba esett: Újkécske, 1944. október 1.

Fogolytábor: 145. számú tábor. Kurszki terü-

let-Kurszk.

Nyilvántartási szám: 0803636

Távozott: 1947. szeptember 22.

1947. szeptember 25-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: Bal alsószáron reuma.

Jarjabka István honvéd, földműves, ev.

Született Kiskőrösön 1911. szeptember 22-én.

Anyja: Szógyi Zsuzsa, apja: Jarjabka János földműves. 1. Felesége: Pivarcsi Mária. Házasságkötés: Kiskőrös, 1936. november 28. 2. Felesége: Viczián Ilona. Házasságkötés: Kiskőrös, 1949. július 23. Lakott: Kiskőrös, Teleki u. 67. Szovjet fogságba esett 1945. május 8-án Csehországban.

1948. október 9-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból a 44. fogolyszállítmánnyal.

Jarjabka János honvéd, földműves, ev.

Született: Kiskőrösön, 1921. november 21-én.

Apja: Jarjabka Pál földműves, anyja: Lasztovicza Zsuzsanna. Felesége: Dulai Ilona. Házasságkötés: Kiskőrös, 1942. január 15.

Fogságba esett: Balatonkiliti, 1945. január 20.

Fogolytábor: 181. számú tábor. Grúz SZSZK-Rusztavi.

Nyilvántartási szám: 0812760

Távozott: 1947. szeptember 12.

Jarjabka János őrmester, ev. (Valószínűleg azonos az előzővel)

Született: Kiskőrösön, 1925.

Apja: Jarjabka Pál.

Fogságba esett: Balaton, 1945. március 21.

Fogolytábor: 181. számú tábor. Grúz SZSZK-Rusztavi

Jarjabka Mihály honvéd, földműves, ev.

Született Kiskőrösön, 1922. október 23-án.

Anyja: Maska Ilona, apja: Jarjabka Mihály. Felesége: Turancsik Mária. Házasságkötés: Kiskőrös, 1944. július 8. Lakott: Kiskőrös, Feketehalom 4.

1948. június 26-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: fogszú.

Jarjabka Mihály honvéd, ács, ev.

Született Kiskőrösön 1907. szeptember 26-án, Ács.

Anyja: Skultéti Anna, apja: Jarjabka János napszámos. Felesége: Matusik Erzsébet. Házasságkötés: Kiskőrös, 1932. január 7. Lakott: Kiskőrös, Pozsonyi u. 32.

Fogságba esett: Vágporuba (Komárom megye), 1945. március 28.

Fogolytábor: 12. számú tábor. Primorszkij vidék-Artemov.

Nyilvántartási szám: 0608990

Távozott: 1947. június 11.

1947. június 21-én érkezett Debrecenbe a Szovjetunióból.

Jarjabka Pál honvéd, ev. földműves.

Honvédek temetése a keleti fronton (VDA)

Született: Kiskőrösön, 1912. december 23-án.
Apja: Jarjabka Pál földműves, anyja: Opauszki Erzsébet. 1. Felesége: Ba Zsuzsanna. Házasság: Kiskőrös, 1934. augusztus 11. 2. felesége: Pivarcsi Mária. Házasságkötés: Kiskőrös, 1952. május 30. Lakott: Kiskőrös, Ady E. u. 4.

Fogságba esett: Osztrogozsszk (Don folyónál), 1943. január 17.

Fogolytábor: 260. számú tábor. Cskalovi (Orenburgi) terület–Orszk.

Távozott: 1948. szeptember 23.

1948. szeptember 26-án érkezett meg a Szovjetunióból Debrecenbe.

Jarjabka Pál örvezető, földműves, ev.

Született: Kiskőrösön, 1914. április 10-én.

Apja: Jarjabka Pál földműves, anyja: Legéndi Zsuzsanna. Felesége: Pálkás Erzsébet. Házasság kötés: Kiskőrös, 1940. január 11. Lakott: Kiskőrös, Petőfi u. 50.

1948. május 17-én érkezett Debrecenbe a Szovjetunióból hadifogságból.

Jancsók István honvéd, MÁV alkalmazott, ev. Született Kiskőrösön 1909. december 24-én.

Anyja: Kiss Mária, apja: Jancsók István napszámos. Lakik: Kiskőrös. Segesvári u. 7. 1. Felesége: Zahorszki Erzsébet. Házasság kötés: Kiskőrös, 1933. november 30. 2. felesége: Sinkovics Zsuzsanna. Házasság kötés: Kiskőrös, 1942. március 14.

Fogságba esett: Ausztria, 1945. május 3.

Fogolytábor: 324. számú tábor, 7. számú táborigység, Ivanovói terület.

Nyilvántartási szám: 0672441

Távozott: 1947. június 19.

1947. július 3-án érkezett Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: hólyaghurut, vesegyulladás.

Jelencsics István örvezető, rk.

Született: Kiskőrösön, 1922. május 17-én.

Apja: Jelencsics József földműves, anyja: Ondrovics Ilona. Lakott: Kiskőrös, Uzsoki u. 14.

Fogságba esett: Csehszlovákia, 1945. május 7.

Fogolytábor: 358. számú tábor, Kujbisevi (Szamarai) terület–Otvazsnoje.

Távozott: 19?? január 15.

Jelencsics János szakaszvezető, földműves, ev.

Született: Kiskőrösön, 1919. január 29.

Apja: Szedmák Pál földműves, anyja: Sztraka Erzsébet. Jelencsics Pál 1936-ban örökbe fogadta, Lakott: Kiskőrös, Erdőtelek – Agárhalm 50. Felesége: Dinka Erzsébet. Házasságkötés: Kiskőrös, 1950. november 18.

Fogságba esett: Szekszárd, 1944. november 30.

Fogolytábor: 338. számú tábor. Szaratovi terület–Atamanovka.

Nyilvántartási szám: 01369043

Távozott: 1948. szeptember 18.

1948. szeptember 23-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Jelencsics Mihály tizedes (oroszcsehszlovák forrás szerint) őrmester),

Született: Kiskőrös, 1920. április 20.

Apja: Szedmák Pál földműves, anyja: napszá-

mos, anyja: Sztraka Erzsébet. Jelencsics (cs) Pál 1936-ban örökbe fogadta. Lakott: Agárhalm 50. Felesége: Pszota Mária. Házasságkötés: Kiskőrös, 1950. április 15.

Fogságba esett: Tornóc (Nyitra megye), 1945. március 30.

Fogolytábor: 280/27. számú tábor, Ukrán SZSZK-Sztálini (Donyecki) terület.

Nyilvántartási szám: o/1371224

Távozott: 1948. október 28.

Jeszenszky György őrmester, ev. hivatásos katona.

Született: Kiskőrösön, 1914. június 26-án.

Apja: Jeszenszky György napszámos, anyja: Csóvári Zsuzsanna. Lakott: Kiskőrös.

Fogságba esett: Ságod, (Orosz forrás szerint: Szentgotthárd), Vas megye, 1945. március 31.

Fogolytábor: 181. számú tábor. Grúz SZSZK–Rusztavi.

Távozott: 1948. október 1.

1948. november 10-én érkezett Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: bélcsavarodás, műtött. fogsú.

Juhász Mihály honvéd, ev.

Született: Kiskőrösön, 1922. szeptember 26-án.

Apja: Juhász Mihály napszámos, anyja: Gombár Ilona. Felesége: Szabó Mária. Házasságkötés: Kiskőrös, 1951. március 1. Lakott: Alasókamaszácó 6/4.

Fogságba esett: Pest, 1944. november 10.

Fogolytábor: 242. számú tábor. Vlagyimiri terület–Kirsacs.

Nyilvántartási szám: 0/642453

Távozott: 1946. szeptember 30.

Juhász Nándor honvéd, MÁV alkalmazott, rk.

Született Kiskőrösön 1919. október 9-én.

Anyja: Horváth (eredetileg Szőke) Eszter, apja: Juhász Nándor vasúti pénztárnok. Lakott: Kiskőrös, Bánffy u. 108.

1946. szeptember 21-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kádár István őrmester.

Született 1916-ban.

Anyja: Poturnek Mária. Lakik: Kiskőrös.

Fogságba esett: Behinye (Csehszlovákia), 1945. május 10.

Fogolytábor: 144/30. számú tábor, Ukrán SZSZK-Luhanszki járás-Karbonit.

Nyilvántartási szám: 01481971

Távozott: 1947. július 10.

1947. július 10-én érkezett meg a Szovjetunióból.

Kalderás Gyula honvéd rk. férfisabó.

Született: Kiskőrösön, 1913. március 27-én.

Apja: Kalderás Lajos lókereskedő, anyja: Markócs Karolina Mária. Lakott: Budapest. XIV.

Fogságba esett: Magyarország, 1945. április 2.

Fogolytábor: 120. számú tábor. Karéli-Finn SZSZK-Peszki városi temető.

Nyilvántartási szám: 0611731

Távozott: 1947. június 7.

1947. június 17-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kállai Pál szakaszvezető, földműves, ev.

Született: Kiskőrösön, 1917. szeptember 2-án.

Apja: Kállai Pál földműves, anyja: Tóth Mária. Felesége: Martinkó Ilona. Házasság kötés: Kiskőrös, 1944. január 27. Lakott: Csengőd.

Fogságba esett: Szucsány (Csehszlovákia), 1945. április 21.

Fogolytábor: 525. számú tábor. Kemerevói terület–Prokopjevsk.

Nyilvántartási szám: 0895194

Távozott: 1947. szeptember 20.

1947. szeptember 23-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kapitár Miklós civil, gyári munkás Budapest, rk.

Született Kiskőrösön, 1924. december 6-án.

Anyja: Ba Erzsébet, apja: Kapitár Mihály gőzmalom fűtő. Lakott: Budapest.

1945. január 14-én esett szovjet hadifogságba Budapest.

Fogolytábor: 371. számú tábor. Udmurt ASZSZK–Izsevszk.

Nyilvántartási szám: 01189558

Távozott: 1948. június 28.

1948. július 6-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kapuvári Pál főtörzsőrmester, tanító, ev.

Született Väckisújfalun, 1905. június 30-án.

Anyja: Medveczky Mária, apja: Kakó József. Tanító Kiskőrösön.

Fogságba esett: Tótkeresztúr, 1945. április 1.

Fogolytábor: 82. számú tábor. Voronyezsi terület–Voronyezs.

Nyilvántartási szám: 01852526

Távozott: 1950. november 26.

1950. december 1-jén érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: reuma.

Katona Lajos örvezető.

Született Kiskőrösön, 1921-ben.

Anyja: Szentgyörgyi Ilona. Lakott: Kiskőrös.

1947. június 28-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Katona Tibor zászlós (szovjet források szerint alhadnagy), tanító.

Született: Karcagon, 1921. május 30-án.

Anyja: Molnár Róza, apja: Katona Gyula. Felesége: Dudás Ilona tanítónő. Házasságkötés: Börvely, 1941. Kiskőrösön lakott a Thököly utcai iskolában.

Fogságba esett: Rábakéthely (Vas megye), 1945. március 30.

Fogolytábor: 207/5. számú tábor, Molotovi (Permi) terület–Gajva.

Nyilvántartási szám: o/664114

Távozott: 1947. július 11.

1947. szeptember 30-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: fogsú, Íny-sorvadás.

Kecskeméti Pál honvéd, földműves, ev.

Született: Kiskőrösön, 1916. december 23-án.

Apja: Kecskeméti János, anyja: Serfőző Zsuzsanna. Lakik Kiskőrös. Felesége: Szabadszálási Zsuzsanna. Házasság kötés: Kiskőrös, 1943.

február 18. Lakott: Kiskőrös, Közép-Cebe 44.

Fogságba esett: Stockerau (Ausztria), 1945. május 13.

Fogolytábor: 198/3. számú tábor. Moldovai SZSZK.

1947. augusztus 12-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: foghiány, csökkenő rágóképesség.

Kecskés János honvéd, ev. földműves.

Született: Kiskőrösön, 1919. szeptember 21-én. Apja: Kecskés János földműves, anyja: Fülöp Ilona. Felesége: Mihók Erzsébet. Házasság kötése: Kiskőrös, 1944. március 18. Lakott: Kiskőrös, Szabadkai u. 37.

Fogságba esett: Csehszlovákia, Krig, 1945.

Fogolytábor: 280/27. számú tábor, Ukrán SZSZK-Sztálini (Donyecki) terület.

Nyilvántartási szám: 0/687063

Távozott: 1947. július 11.

1947. július 24-én érkezett vissza Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: általános gyengeség.

Kecskés Mihály honvéd, földműves, ev.

Született: Kiskőrösön, 1913. július 31-én.

Apja: Kecskés Mihály napszámos, anyja: Ondriská Zsuzsanna. 1. Felesége: Sáfári Ilona. Házasság kötése: Kiskőrös, 1937. október 21. 2. Felesége: Trsztjinszki Judit. Házasságkötés: Kiskőrös, 1949. február 3. Lakott: Kiskőrös, Szigligeti u. 1.

Fogságba esett: Bajna, 1945. március 21.

Fogolytábor: 112/110. számú tábor, Örmény SZSZK-Armjanszk.

Nyilvántartási szám: 0888002

Távozott: 1947. augusztus 14.

1947. augusztus 16-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kelemen István őrzető, ev.

Született: Kiskőrösön, 1915. július 27-én.

Apja: Kelemen János földműves, anyja: Lukács Zsuzsanna. Felesége: Kecskés Erzsébet. Házasságkötés: Kiskőrös, 1937. október 14.

Fogságba esett: Magyarország, Bogdánháza?. 1944. november 21.

Fogolytábor: 146. számú tábor. Grúz SZSZK-Szuhumi.

Nyilvántartási szám: 0/39993

Távozott: 1945. szeptember 30.

Kelemen János őrzető, ev.

Született: Kiskőrösön, 1909. május 10-én.

Apja: Kelemen Mihály vasúti munkás, anyja: Ambrós Ilona.

Fogságba esett: Csepel (Budapest), 1944. november 27.

Fogolytábor: 53. számú tábor, Tulai terület-Al-ekszin.

Nyilvántartási szám: 0/170869

Távozott: 1945. szeptember 30.

Kelemen János honvéd, ev.

Született: Kiskőrösön, 1905. június 16-án.

Apja: Kelemen István földműves, anyja: Szógyi Anna. Lakott: Kiskőrös, Okolicsányi u. 25.

Fogságba esett: Pápa, 1945. március 27.

Fogolytábor: 108. számú tábor. Sztálingrádi (Volográdi) terület-Bekatovo.

Nyilvántartási szám: 0704095

Távozott: 1945. május 17.

Kelemen János szakaszvezető, földműves.

Született: Kiskőrösön. 1906. június 6-án.

Apja: Kelemen János, anyja: Szógyi Anna. Lakott: Kiskőrös Hetényi-major

Fogságba esett: Orfalu (Vas megye), 1945. március 31.

Fogolytábor: 154. számú tábor.

Nyilvántartási szám: 0760076

Távozás: 1945. Téves adat.

1947. június 25-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kelemen János őrmester, tanító, rk.

Született: Kalocsa, 1917. július 3-án.

Anyja: Kleiner Mária, apja: Kelemen János tisztviselő. Lakott: Kiskőrös.

1940. december 2-án vonult be.

Fogságba esett: 1944. november 13.

Fogolytábor: 280. számú tábor, Ukrán SZSZK-Sztálini (Donyecki) terület Novyje Tyerni-Mariupol.

1948. november 10-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: fogszerű, általános testi gyengeség.

Kelemen Pál őrzető, földműves, ev.

Született Kiskőrösön, 1910. július 25-én.

cenbe.

Dr. Ketter Antal alhadnagy (magyar forrás szerint zászlós), ügyvédjelölt, rk.

Született: Kiskőrösön, 1917. augusztus 17-én.

Apja: Ketter Ferenc vendéglős, anyja: Keller Izabella. Lakik: Budapest – Nagytétény.

Fogságba esett: Zalaegerszeg, 1945. április 6.

Fogolytábor: 430. számú tábor. Rosztovi terület–Novosahyinszk.

Nyilvántartási szám: 0-668239

Távozott: 1947. július 10.

1947. október 3-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Király János őrzető, földműves, rk.

Született Kiskőrösön, 1917. november 20-án.

Anyja: László Viktória, apja: Király Pál kőműves. Lakott: Akasztó.

Szovjet hadifogságba Körmeden esett 1945. március 31.

Fogolytábor: 148/4. számú tábor. Krasznodari vidék–Tuapsze.

Nyilvántartási szám: 0/1360344

Távozott: 1948. október 29.

1948. november 5-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kirtyán János tizedes, földműves, ev.

Bajtársak sírjánál (VDA)

Anyja: Lukács Zsuzsanna, apja: Kelemen János földműves. Felesége: Csengődi Anna. Házasság kötése: Kiskőrös, 1930. november 18. Egy ideig Csengődön lakott. Lakott: Kiskőrös, Csokonai u. 13.

1946. augusztus 28-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból (Fosányi átmeneti tábor).

Betegsége: tüdőbaj

Meghalt: 1957. október 26.

Kertes Gyula Pál honvéd, rk.

Született: Kiskőrös, 1921. június 9.

Apja: Kalderás (Kertes) Ferenc (1940-ben magyarosított) lókereskedő, anyja: Sztojka Teréz.

Fogságba esett: Budapest, 1945. január 18.

Fogolytábor: 241. számú tábor. Ukrán SZSZK–Szevasztopol.

Nyilvántartási szám: 0/664919

Távozott: 1947. július 28.

Foksányi átmeneti táborból érkezett Debre-

Született Kiskőrösön, 1912. február 10-én.

Anyja: Viczián Zsuzsanna, apja: Kirtyán István földműves. Felesége: Kis Tóth Erzsébet Ilona.

Házasság kötése: Kiskőrös, 1939. november 23. Lakott: Kiskőrös, Szabadkai u. 4.

Fogságba esett: 1945. április 22-én.

Fogolytábor: 217. számú tábor, Ukrán SZSZK-Sztálini (Donyecki) terület-Kramatorszk.

1948. augusztus 14-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kisgyura István tartalékos hadnagy, tisztviselő, ref.

Született Somogyaszob, 1915. február 28-án.

Anyja: Darab (Katalin) Rozália, apja: Kisgyura József földműves. Lakott: Kiskőrös.

Fogságba esett: Magyarország, 1945. március 30.

Fogolytábor: 525. számú tábor. Kemervói te-

rület-Prokopjevsk.

Nyilvántartási szám: 0874007

Távozott: 1947. október 4.

1947. október 12-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: reuma, kötőhártya lob.

Kis(s) Imre honvéd, ev.

Született: Kiskőrös, 1918. augusztus 11.

Apja: Kis Mihály béres, anyja: Litauszki Zsuzsanna. Lakott: Kiskőrös, Alsó-Kamaszáció 54/1.

Kis János honvéd, ev. földműves.

Született: Kiskőrösön, 1909. május 8-án.

Apja: Kis Pál földműves, anyja: Hlavács Erzsébet. Felesége: Turan Erzsébet. Házasság kötés: Kiskőrös, 1934. november 15. Lakott: Kiskőrös, Felső-Cebe 56/1.

Fogságba esett: Paks, 1944. december 1.

Fogolytábor: 64. számú tábor. Tambovi terület-Morsanszk-Kasma.

Nyilvántartási szám: 0709477

Távozott: 1947. július 15.

1947. július 18-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: gyomorhurut.

Kis János honvéd, földműves, ev.

Született: Kiskőrösön, 1920. február 5-én.

Apja: Kis János községi kocsis, anyja: Csányi Zsuzsanna. Lakott: Kiskőrös, Szondi u. 9. Felesége: Gombár Zsuzsanna. Házasság kötés: Kiskőrös, 1942. február 26.

Fogságba esett: Kalocsa, 1944. október 31.

Fogolytábor: 145. számú tábor. Kurszki terület-Kurszk.

Nyilvántartási szám: 0803810

Távozott: 1947. szeptember 22.

1947. szeptember 25-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: csukló ízületi gyulladás.

Kis József szakaszvezető, ev.

Született: Kiskőrösön, 1917. február 26-án.

Anyja: Kis Mária napszámos.

Fogságba esett: Magyarország, 1945. április 2.

Fogolytábor: 204. számú tábor. Asztrahanyi terület-Asztrahány.

Nyilvántartási szám: 01211830

Távozott: 1948. július 24.

Kis Pál honvéd, földműves, ev.

Született: Kiskőrösön, 1907. szeptember 20-án.

Apja: Kis Pál napszámos, anyja: Szabadszállási Mária. Lakott: Kiskőrös

Fogságba esett: Horvátkimle (Győr megye), 1945.

Fogolytábor: 280/27. számú tábor. Ukrán SZSZK-Sztálini (Donyeck) terület.

Nyilvántartási szám: 0898211

Távozott: 1947. július 2.

1947. július 2-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kis Sándor

1948 júliusában érkezett meg a Szovjetunióból Debrecenbe, a máramarosszigeti gyűjtőtáborból érkezett.

Kiss Albert zászlós. Általános iskolai tanító, ref.

Született: Óczfalva, 1914. november 21.

Anyja: Molnár Rozália, apja: Kiss Albert tanító.

Felesége: Tárca Ida tanítónő. Házasságkötés: 1937. december 28. Lakott: Kiskőrös.

Fogságba esett: 1944. november 22. Borsod megye.

Fogolytábor: 148/9. számú tábor. Krasznodari vidék-Szeverszkij járás-Iljszkij.

Nyilvántartási szám: 0678932

Távozott: 1947. június 15.

1947. július 26-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: fogsú, foghiány.

Kiss Berdó József örvezető, Rk.

Született: Kiskőrösön, 1922. május 2-án.

Apja: Kiss Berdó Gábor napszámos, anyja: Patyi Ilona.

Fogságba esett: Fejér megye, 1944. december 22.

Fogolytábor: 241. számú tábor. Ukrán SZSZK-Szevasztopol.

Nyilvántartási szám: 01198790

Távozott: 1948. július 22.

Kiss István földműves, ref.

Született Solton, 1915. május 27-én.

Anyja: Baranya Julianna, apja: Kiss István. Felesége: Pszota Ilona. Házasság kötés: Kiskőrös, 1943. május 8. Lakott: Kiskőrös, Baross u. 15.

1947. június 24-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból, Betegség: foghiány.

Kiss Pál honvéd, földműves, ev.

Született Kiskőrösön, 1911. május 18-án.

Anyja: Hlavács Erzsébet, apja: Kis Pál földműves. Felesége: Ambrus Ilona. Házasság kötés: Kiskőrös, 1934. november 15. Lakott: Kiskőrös, Agárhalom 61.

Fogságba esett: 1945. április 1-jén Dunakilitinél.

Fogolytábor: 337. számú tábor, Cseljabszki terület-Ursumka.

Nyilvántartási szám: 01141504

Távozott: 1948. június 30.

1948. július 8-án érkezett vissza Debrecenbe a Szovjetunióból a 21. hadifogoly-szállítmánnyal. Panaszmentes.

Kiss Pál örvezető, MÁV-alkalmazott.

Született Kiskőrösön, 1922. augusztus 29-én.

Anyja: Matúz Zsuzsa, apja: Kiss Pál napszámos. Lakott: Kiskőrös.

Szovjet fogságba esett Bajánháza, 1944. november 21-én.

Fogolytábor: 252. számú tábor. Brjanszki terület-Bezsica.

Nyilvántartási szám: 01414663

Távozott: 1948. szeptember 29.

1948. október 7-én érkezett vissza Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: fogsú

Kis Tóth József örvezető,

Született: Kiskőrösön, 1913.

Apja: Kis Tóth József, anyja:

Fogságba esett: 1945. április 25.

Fogolytábor: 107. számú tábor. Kalugai terület-Kaluga.

Nyilvántartási szám: 01276284

Távozott: 1948. augusztus 18.

Kohan Mihály hivatásos katona

Született 1911-ben.

Anyja: Maruszinen Mária. Lakott: Kiskőrös.

1948. május 9-én érkezett Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: foghiány, reuma.

Kollár András honvéd, földműves, ev.

Született: Kiskőrösön, 1912. szeptember 21-én.

Apja: Kollár András napszámos, anyja: Ba Mária. Lakott: Kiskőrös, Feketehalom 34. Felesége: Ondriska Anna. Házasság kötés: Kiskőrös, 1943. január 14.

Fogságba esett: Bajka (Komárom megye), 1945. március 21.

Fogolytábor: 110. számú tábor. Ukrán SZSZK-Podolszki (Hmelnickij) terület-Polonnoje.

Nyilvántartási szám: 0883972

Távozott: 1947. augusztus 14.

1947. augusztus 16-án érkezett Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kollár Zoltán levente, kertész.

Született: Kiskőrösön, 1926. szeptember 21-én.

Apja: Kollár Pál, anyja: Maksa Mária. Lakott: Kunszentmiklós.

Fogságba esett: Brno, 1945. április 27.

Fogolytábor: 324. számú tábor. Ivanovói terület-Piszcsugovo.

Nyilvántartási szám: 01061133

Távozott: 1945. június 24.

1948. május 8-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kolonusz Lajos honvéd, baptista.

Született: Kiskőrösön, 1921. szeptember 15-én.

Apja: Kolonusz György földműves, anyja: Szentgyörgyi Ilona. Lakott: Kiskőrös, Tompa u. 24. Felesége: Pivarcsi Zsuzsanna. Házasságkötés: Kiskőrös, 1947. október 30.

Magyar Kis Ezüst Vitézségi Érem az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásáért 1944.

Fogságba esett: 1945. február 16.

Nyilvántartási szám: 0619931

Távozott: 1947. június 20.

1947. június 28-án érkezett Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kolozsvári József János honvéd, rk.

Született: Kiskőrösön, 1922. március 7-én.

Apja: Kolozsvári József zenész, anyja: Gáll Viktória. Lakott: Budapest, István u. 24.

Fogságba esett: Budapest, 1945. január 18.

Fogolytábor: 144. számú tábor, Ukrán SZSZK-Vorosilovgrádi terület-Sztahanov.

Nyilvántartási szám: 01390605

Távozott: 1948. október 18.

Kolozsvári László őrmester (magyar forrás szerint szakaszvezető), zenész.

Született: Kiskőrösön, 1923. június 23-án.

Apja: Kolozsvári József, anyja: Gáll Viktória. Lakott: Kiskőrös, Váci u.

Fogságba esett: Budapest, 1945. január 18.

Fogolytábor: 144. számú tábor, Ukrán SZSZK-Vorosilovgrádi terület-Sztahanov.

Nyilvántartási szám: 0/749499

Távozott: 1947. augusztus 3.

1947. augusztus 18-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kolozsvári Pál tizedes, földműves, ev.
Született Kiskőrösön, 1914. július 23-án.
Anyja: Nemes Mária, apja: Kolozsvári János.
Felesége: Valach Anna. Házasságkötés: Kiskőrös, 1944. április 13-án. Lakott: Kiskőrös, Vatai u. 92.

Fogságba esett: 1945. május 10.
Fogolytábor: 338. számú tábor. Szaratovi terület–Atamanovka.

Nyilvántartási szám: 01200602

Távozott: 1948. május 15.

1948. május 23-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: foghiány, malária

Kordkovics Dénes József kőműves honvéd rk.

Született Kiskőrösön, 1912. március 15-én.

Apja: Kordkovics Dénes járásbírói írnok, anyja: Ágoston Anna Margit óvónő. Lakik: Csór.

Magyar Bronz Vitézségi Érem az ellenség előtti tanúsított vitéz magatartásáért 1943.

Fogságba esett: Maróc (Zala megye), 1945. április 3.

Fogolytábor: 242/9. számú tábor. Ukrán SZSZK-Sztálini (Donyecki) terület –Golma.

Nyilvántartási szám: 0891448

Távozott: 1947. június 19.

1947. június 19-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kothencz József szakaszvezető (szovjet forrásban őrmester), földműves, rk.

Született Csengődön, 1914. augusztus 28-án.

Anyja: Csontos Mária, apja: Kothencz József földműves. Lakott: Kiskőrös. Alsó-Tabdi 30.

Szovjet fogságba esett 1945. május 10-én Kolin, Csehszlovákia, településnél.

Fogolytábor: 232/1. számú tábor. Ukrán SZSZK-Drogobicsi (Lvovi) terület –Sztrij.

Nyilvántartási szám: 01310530

Távozott: 1948. október 11.

1948. október 14-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kothencz József honvéd, rk.

Született Dunatetőten (Harta), 1911. május 24.

Apja: Kothencz Mihály gazdasági cseléd, anyja: Turcsán Margit. Lakott: Kiskőrös, Alsó-Tabdi 32.

Fogságba esett: Acsalag (Győr-Moson-Sopron megye), 1945. március 20.

Fogolytábor: 62/3. számú tábor, Ukrán SZSZK-Kijev-Podolszki kerület.

Távozott: 1945. július 31. ?

1947. július 10-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kovács György honvéd, MÁV pályamunkás, baptista.

Született Kiskőrösön, 1920. április 24-én.

Anyja: Kiss Mária, apja: Kovács Pál. Felesége: Gyuricza Mária. Házasságkötés: Kiskőrös, 1949. február 3. Lakott: Kiskőrös, Sivány dűlő 37.

1947. október 29-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: térdműtét, szívizom elfajulás.

Kovács Imre Jenő Richárd tiszthelyettes, rk.

Született: Kiskőrösön, 1915. január 21-én.

Apja: Kovács Imre vasúti pénztárnok, anyja: Hannemann Ella Augusztia Dorottya.

Fogságba esett: Pregarten (Ausztria), 1945. május 9.

Fogolytábor: 62/2. számú tábor. Ukrán SZSZK-Kijev-Darnickij kerület.

Nyilvántartási szám:01844411

Távozott: 1950. november 30.

Kovács István őrzető, földműves.

Született Kiskőrösön 1912. augusztus 3-án.

Anyja: Suba Zsuzsanna. Lakik: Apostag.

1947. június 22-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kovács István honvéd, földműves.

Született Kiskőrösön 1916. augusztus 21-én.

Anyja: Laczkó Ilona. Lakott: Kiskőrös.

1947. július 1-jén érkezett vissza Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kovács Lajos honvéd, mészáros, rk.

Született Kiskőrösön, 1907. december 4-én.

Anyja: Lakatos Júlia, apja: Kovács Sándor bérkocsis. Lakott: Kiskőrös, Petőfi u. 25.

Szovjet hadifogságba esett: Nádasd, 1945. március 30.

1948. november 29-én érkezett vissza Debrecenbe a Szovjetunióból az 16. fogolyszállítmánnal. Betegség: fogszerű, foghiány

Kovács György főhadnagy,(orosz forrás szerint hadnagy), ev.

Született Kiskőrös, 1918. január 25-én.

Anyja: Zoltán Erzsébet, apja: Kovács Vilmos János községi aljegyző. Lakott: Kiskőrös, Jókai u. 7. Felesége: Kosztra Ilona tanítónő. Házasságkötés: Kiskőrös, 1949. december 24.

Fogságba esett: Magyarország, 1944. november 4-én.

Fogolytábor: 437. számú tábor. Vologdai terület–Veretyje.

Nyilvántartási szám: 0767905

Távozott: 1947. július 7.

1947. július 21-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kovács (Kornyaló?) Károly 37 éves földműves.

Anyja: Bolvári Júlia.

1947. augusztus 12-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Panaszmentes.

Kovács Pál őrzető, földműves,

Született Kiskőrösön, 1910. december 14-én.?

Anyja: Nemes Zsuzsanna. Lakott: Kiskőrös, Lehel u. 12.

1948. július 16-án érkezett vissza Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: fogszerű, gyomorhurut.

Kozma Pál honvéd, földműves, ref.

Született Kiskőrösön 1913. augusztus 2-án.

Anyja: Kurján Julianna, apja: Kozma Imre napszámos. Lakott: Kiskőrös. Felesége: Csvila Mária. Házasságkötés: Kiskőrös, 1942. március 14. Lakott: Kiskőrös, Kiss Ernő u. 2.

Fogságba esett: Dubrovka (Kárpátalja), 1945. április 5.

Fogolytábor: 134. számú tábor, Ukrán

SZSZK-Szumi terület-Szumi.

Nyilvántartási szám: 0683481

Távozott: 1947. július 11.

1947. július 24-én érkezett vissza Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: fogszerű

Kökény Mihály honvéd, 31 éves földműves, református.

Született: 1918. ?

Anyja: Kökény Teréz. Lakott: Akasztó

Fogságba esett: Szekszárd, 1944.

Fogolytábor: 410. számú tábor. Belorusz SZSZK–Berjuszovka.

Nyilvántartási szám: o-1040097

Távozott: 1948. április 29.

1948. május 1-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Panaszmentes.

Kövágó Károly honvéd, napszámos, rk.

Született Csengődön 1910. január 29-án.

Anyja: Bolvári Julianna, apja: Kövágó Sándor. Lakott: Kiskőrös, Kolozsvári u. 8. 1947. augusztus 12. Felesége: Kecskés Zsuzsanna. Házasságkötés: Kiskőrös, 1940. február 6.

Fogságba esett: Csány. 1944. december 1.

Fogolytábor: 144. számú tábor. Ukrán SZSZK-Vorosilovgrádi terület-Sztahanov.

Nyilvántartási szám: 0704945

Távozott: 1947. július 27.

Kövesdi György honvéd, földműves, ev.

Született Kiskőrös, 1919. május 26-án.

Anyja: Opauzski Anna, apja: Kövesdi György földműves. Lakott: Kiskőrös.

Fogságba esett: Juta, 1944. november 29.

Fogolytábor: 3888. számú különleges kórház. Udmurt ASZSZK–Mozsga.

Nyilvántartási szám: 0716774

Távozott: 1947.. augusztus 22.

1947. augusztus 23-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Krahulecz János őrmester, (magyar forrás szerint szakaszvezető), kereskedő, ev.

Született: Kiskőrösön, 1920. október 9-én.

Apja: Krahulecz István napszámos, anyja: Lucza Ilona. Lakott: Kiskőrös, Damjanich u. 16.

Fogságba esett: Graz (Ausztria), 1945. május 10.

Fogolytábor: 299. számú tábor. Ukrán SZSZK–Szimferopol.

Távozott: 1945. július 1. Valószínűleg téves adat.

1947. szeptember 25-én érkezett vissza Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kranka János 27 éves.

Anyja: Lucza Ilona.

1947. szeptember 25-én érkezett vissza Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kriskó András Pál honvéd, földműves, ev.

Született Kiskőrösön 1913. március 4-én.

Anyja: Ambrus Erzsébet, apja: Kriskó András földműves. Felesége: Hrk Zsuzsanna. Házasságkötés: Kiskőrös, 1937. november 19. Lakott: Kiskőrös, Okolicsányi u. 28.

Fogságba esett: Magyarország, 1944. október 22.

Fogolytábor: 245/3. számú tábor, Szverdlovski terület-Nyizsnijj Tagil-Nyizsnijj Tagil. Nyilvántartási szám: 0-613981. Távozott: 1947. június 23. 1947. június 23-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kriskó István honvéd, földműves, ev. Született: Kiskőrösön, 1912. június 27-én. Apja: Kriskó István földműves, anyja: Martinka Judit. Felesége: Haskó Zsuzsanna. Házasságkötés: Kiskőrös, 1949. március 31. Lakott: Kiskőrös, Pozsonyi u. 55.

Fogságba esett: Orgovány, 1945. január 27. Fogolytábor: 315/5. számú tábor, Ukrán SZSZK-Dnyepropetrovszki terület –Ordzonikidze.

Nyilvántartási szám: 0633683. Távozott: 1945. április 17. 1947. július 13-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: homloktáji fájdalmak.

Kriskó Pál honvéd, földműves, ev. Született: Kiskőrösön, 1922. február 17-én. Apja: Kriskó Pál földműves, anyja: Ambrus Anna. Lakott: Dunatetőtlen. Heténypuszta. Fogságba esett: Krems (Ausztria), 1945. május 12.

Fogolytábor: 299/13. számú tábor. Ukrán SZSZK-Szevasztopol-Voroncova. Nyilvántartási szám: 0797330. Távozott: 1947. szeptember 17. 1947. szeptember 25-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kriszt Konrád Pál honvéd. Született: Kiskőrös, 1923. Apja: Kriszt Péter földműves, anyja: Takács Anna. Lakott: Kiskőrös, Dinnyés dűlő 26.

Krizsán János honvéd, földműves, ev. Született: Kiskőrösön, 1908. április 22-én. Apja: Krizsán András földműves, anyja: Lengyel Zsuzsanna. Lakott: Bócsa. Fogságba esett: Magyarország, 1945. április 2.

Fogolytábor: 217-2. számú tábor. Ukrán SZSZK-Sztálini (Donyecki) terület. Nyilvántartási szám: 0674204. Távozott: 1947. július 7. 1947. július 16-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Krizsán János honvéd, ev. Született: Kiskőrös, 1907. június 21. Apja: Krizsán János napszámos, anyja: Hrk Ilona. Lakott: Kiskőrös, Nádasdi u. 5. Fogolytábor: 299. számú tábor, Ukrán SZSZK-Szimferopol. Távozott: 1946. március 9.

Kromholcz János honvéd, földműves, ev. Született: Kiskőrösön, 1920. március 25-én. Apja: Kromholcz János földműves, anyja: Lucza Zsuzsanna. Felesége: Hegedűs Ilona. Házasságkötés: Kiskőrös, 1940. november 7. Lakott: Kiskőrös, Mohácsi u. 6. Fogságba esett: Baracska (Fejér), 1944. július 12.

Fogolytábor: 157. számú tábor. Leningrádi terület-Boksitogorszk. Nyilvántartási szám: 0739335. Távozott: 1947. június 28. 1947. június 29-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kudron Mihály honvéd, csizmadia, ev. Született: Kiskőrösön, 1909. április 24-én. Apja: Kudron Sándor csizmadia, anyja: Bernert Borbála. Felesége: Rác Ilona. Házasságkötés: Kiskőrös, 1933. december 9. Lakott: Kiskőrös, Rákóczi u. 31. Fogságba esett: Gárdos, 1944. december 1. Magyar források szerint: Gödöllőnél 1944. december 12-én.

Fogolytábor: 125. számú tábor. Ukrán SZSZK-Vorosilovgrádi terület-Liszicsanszk. Nyilvántartási szám: 01265865. Távozott: 1948. szeptember 11. 1948. szeptember 14-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: fogszerű.

Kurucz János honvéd, földműves, ev. Született: Kiskőrösön, 1918. június 7-én. Apja: Kurucz János, anyja: Szentgyörgyi Anna. Lakott: Kiskőrös, Segesvári u. 26. Felesége: Opauszki Ilona. Házasságkötés: Kiskőrös, 1941. május 1.

Fogságba esett: Bajánháza, 1944. november 21. Fogolytábor: 410/1. számú tábor. Belorusz SZSZK-Berjozovka. Nyilvántartási szám: 01040130. Távozott: 1948. április 29.

1948. május 1-jén érkezett Debrecenbe a Szovjetunióbéli hadifogságból. Betegség: Kötőhártya gyulladás, 5 foghiány, gyomorhurut. **Kusnyár Csermák Pál** honvéd, földműves, ev. Született: Kiskőrösön. 1915. június 20-án. Apja: Kusnyár Csermák András földműves, anyja: Maglódi Erzsébet. Lakott: Kiskőrös, Felsőcebe 25/1.

Fogságba esett: Gencs, 1944. december 16. Fogolytábor: 256/8. számú tábor. (Rovenki, Ukrajna) Nyilvántartási szám: 0515113. Távozott: 1946. szeptember 12-én. 1946. szeptember 12-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból. Betegség: általános testi gyengeség, foghiány.

Kuti István őrmester, földműves, ev. Született: Kiskőrösön, 1914. október 1-jén. Anyja: Ba Mária, apja: Kuti Pál. Lakott: Kiskőrös. Felesége: Opauszki Ilona. Házasságkötés: 1941. január 16.

Fogságba esett: Kassa, 1945. január 20. Fogolytábor: 194. számú tábor. Nyilvántartási szám: 01098101. Távozott: 1948. június 5. 1948. május 9-én érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kuti Mihály szakaszvezető, földműves, ev. Született: Kiskőrösön, 1921. november 9-én. Apja: Kuti István földműves, anyja: Haskó Zsuzsanna. Felesége: Hlavács Zsuzsanna. Házasságkötés: Kiskőrös, 1950. november 15. Lakott: Kiskőrös, Felsőkamazáció 4.

Fogságba esett: Kolos (Magyarország), 1944. október 10. Fogolytábor: 406. számú tábor. Tulai terület-Obigyimo.

Nyilvántartási szám: 0719501. Távozott: 1947. augusztus 26. 1947. augusztus 30-án érkezett meg Debrecenbe a Szovjetunióból.

Kuti Pál honvéd, földműves, ev. Született: Kiskőrös, 1906. június 17-én. Apja: Kuti Pál napszámos, anyja: Kuti Erzsébet. Lakott: Kiskőrös Öregszőlő 38/2.

Fogságba esett: Zalaháshágy, 1945. március 29. Fogolytábor: 132/3. számú tábor. Más forrás szerint: 62/16. számú tábor. Ukrán SZSZK-Kijev-Szirec negyed. Nyilvántartási szám: 0831544. Távozott: 1947. szeptember 19.

Kedves Anyám, Rónika, Türe bácsi!
F. hó 2-án Rónika és Türe bácsi lapját megkaptam. Kiskőrösön a jókivonatokat. Egek meleg tehénük van. Olvastam, hogy márc. 11-én Kiskőrösön nagy ünnepe lesz. Heródius és is azon részt venni. Milyen körülmények közt vannak ott? Türe bácsi bejár dolgozni még a hivatalba. Látványos lapját is megkaptam. István néki. Mi van az ismerősökkel?
Mindem jót kívánok – visonylatáig
Szig. keszket csókeltje Zsuzsanna
1948. jan. 22.

Szélmalomok és szárazmalomok a régi Kis Kőrösön

Nagyon sok helyi lakos ismeri az egyik alábbi fényképet, amely a vásártéri szélmalmot ábrázolja, s amelyet az első világháború elején bontottak le, hogy felépülhessen a borpincének, szeszfőzdeének és raktárhelyiségeknek is helyet adó méretes építmény, amelyet ma leginkább „bagolyvárként”, vagy a volt konzervgyár épületeként emlegetnek. A régi Kis Kőrösnek persze nem ez volt az egyetlen szélmalma, sőt, ló vontatta ún. szárazmalma még több volt.¹ Elődünknek, Dulai Andrásnak, Zoltán Jánosnak, illetve egy 1879-es kataszteri térképnek² köszönhetően a helyük is viszonylagos pontossággal megadható, így az alábbiakban erre teszünk kísérletet.

Dulai András 1979-ben interjút készített az akkor még élő utolsó szélmolnárral, a Kassai utca végi malom egykori tulajdonosának fiával, ifj. Nagy Istvánnal (1908-1994), aki az első világháború éveiben (mindössze 8 évesen) maga is kezelte a családi malmot, amíg édesapja frontszolgálatát töltötte. Tőle értesülhetünk a szélmalomok felépítéséről és működési mechanizmusáról: „Maga a

malom épülete kúpszerű felépítmény volt, melynek tetejét körbe lehetett forgatni a szél irányának megfelelően. A vitorla 8-10 m átmérőjű volt, vászonborítással. A forgás sebessége szabályozható volt. Az erőátviteli rendszere: a vitorla tengelyén nagy fogaskerék volt. Ez csatlakozott egy kisebb dobkerékhez. Ezen függőleges tengely volt, s csatlakozott egy kb. 3 m átmérőjű fogaskerékhez. Ez hajtott a munkagépeket: követ, hengerszéket, szitát. Két kő volt munkában: az alsó álló, s a felső forgó. A fekvő kő vékonyabb, a forgó vastagabb, majd fél méter vastag volt. Súlya 5-6 mázsa, átmérője kb. 1 méter. A centrifugális erő a kő széle felé vitte az örleményt, mire a szélére ért, apróra zúzott lett. A kő kerületénél „kéreg” volt, ahová behullott a liszt, vagy dara. Kétszer-háromszor is felöntötték a garatot ugyanazzal az örleménnyel, mire a minősége megfelelő lett. A liszt, a dara vagy a zsákba, vagy a szitába hullott. A szita hatszögletű, hasáb alakú, kb. 1 méter átmérőjű, 4-5 m hosszú selyemmel bevont forgó dob. A liszt az apró réseken kihullott a forgatás következtében, a korpa tovább haladt. Később modern

hengerszéket állítottak be, rovátkolt hengerek különböző sebességgel forogtak, s így „vágták” a szemeket. Használtak még koptatókat is, mely a pizkot és a vékony héjat koptatta le.”³

Egyébként idős Nagy István (1885-1950) ezt a malmot 1907-ben vásárolta meg Biró Antaltól (Károlytól?), s 1914-ig működtette. 1916-ban, a frontról való hazatérést követően az alapjaiban megrendült építményt lebontotta, de ugyanebben az évben betonlapra fel is építette. A világháború végét követően még egyszer nagy forgalmat bonyolított le vele, ekkor GANZ-hengerszékekkel és benzinmotorral bővítette. A húszas évek elején a modernebb malmok miatt működtetése egyre kevésbé érte meg a szélmolnárnak, ekkor döntött a végleges bontásról. 1924-ben Tóth Andrással társult, közösen építették fel hengeralmukat az Akasztói úti kanyarban, Huszár Péter szárazmalma helyére. Ennek leégését követően a mai Bajcsy és Árpád utcák kereszteződésében darálót építtetett, amelyet még fia is működtetett, egészen az 1952-es államosításig.⁴

Ám nem válaszoltunk a feltett kérdésre,

Az egykori Vásártéri szélmalom (Nemes Adrien gyűjteménye)

¹ Kiss Béla leírásából tudunk róla, hogy a 19. század első felében az akkor még bővizű Sáhor patakon, a mai Attila utcai szakaszon egy vízimalom is működött, ám mindezt ma már nehéz elképzelni.

² Az 1879-es kataszteri térkép online is elérhető az alábbi linken, a Hungaricana-n: <https://maps.arcanum.com/hu/map/cadastral/?bbox=2144160.4068225045%2C5878722.19966064%2C2150958.5250256173%2C5881550.369707191&layers=3%2C4> Utolsó letöltés: 2021. augusztus 16. 12:03

³ Dulai András: *A malmok fejlődésének története városunkban*. Honismereti pályázat, Kiskőrös, 1979. 6. o.

⁴ Uo.

Nagy István szélmalma Kassai utca végén (PSVK HGY)

hogyan voltak hajdanán a régi időkben a mezőváros **szélmalmai**? Alább ez is kiderül:

– A Vásártéri szélmalom a régi konzervgyár területén állt. Eredeti tulajdonosa Kiskőrös mezőváros (majd nagyközség), később Moravcsik János lett.

– A Vadkerti úti szélmalom a kalocsai szárnyvonalon túl jobbra helyezkedett el, tulajdonosa Biró Gábor volt. Ma az Old Car Center és az autószerelő műhely áll a helyén.

– A Keceli úti szélmalom a mai József Attila végén (az Ifjúság és Katona József utca közötti szakaszon) jobbra állt, tulajdonosa előbb Gáspár Márton később Daczi Imre volt. Ma lakóház és a hozzá tartozó kert található a helyén.

– A mai Kassai utca legvégén állt Nagy István szélmalma, ma vízmű telep található a helyén.

– A mai Baross utcában (a Szendrey utca utáni szakaszon közép tájt) állt Gohér János, később Breznyán István szélmalma, ma lakóház található a helyén.

– A mai Segesvári utca végén egymás közelében két szélmalom is állt. Előbbi tulajdonosa Huszár János volt a mai Kertész utca és Segesvári utca kereszteződésében, utóbbi Hulej Lajos, ez pedig a mai Gárdonyi Géza utcában volt. Mindkettő helyén lakóházak állnak.

A **szárazmalmok** felépítése hasonló volt az ország más részeiben épített társaikéhoz. Egy zsúptetős nyitott oldalú épületben egy kb. 20 méter átmérőjű fa fogaskereket hajtot-

tak körbe a lovak, amely áttékekkel forgatta a követ az őrlőházban. Az alsó álló követ a finomítás érdekében faékkal emelték, avagy süllyesztették. Szokás volt, hogy a lovacról is az őrlető gondoskodjék, ám a századfordulóhoz közeledve már a molnárok is állítottak be lovakat. A gabonaörlés mellett köles hántolással is foglalkoztak.⁵

Zoltán János leírása szerint 19. század második felében a malmok váltak a nép 'ka-

szinóivá, hiszen az őrlető gazda mindig azt az anyagot kapta vissza, amit hozott ezért várakozni kényszerült, így pedig lehetőség nyílt a beszélgetésekre és hírek átadására a többi gazdával, illetve más falubeliekkel. A szárazmalmoknak emellett volt még egy érdekes és említésre méltó 'funkciója'. Ahogy írta: „[...] őrleő szerkezetét a nádból való kúpalakú hatalmas tetőzet alá szerelt irdatlan nagy fogaskerek hajtotta, amelyet a küllők

Nagy István darálója a temető mellett 1937-ben (Nagy József gyűjteménye)

⁵ Uo. 4. o.

közé beállított lovak vontattak. Ahány gyerek volt Kiskőrösön, ilyenkor mind a szárazmalmok körül ólálkodott és boldog volt, ha az őrlető gazda jóvoltából felkapaszkodhatott valamelyik küllőre. Ehhez a körhintához képest a pesti vurstli ringlispilje csak kismiska volt. [...] A természetből készült és megkopott malomkövekből kerültek ki a legtöbb porta kerti asztalai.⁶

Kiskőrösön a hét szélmalom mellé jóval több, összesen tizenöt darab ló vontatta szárazmalom társult, közülük is voltak ún. hármas, kettős és egyes malmok:

Hármas malomból (három őrlő szerkezet egymás mellett) mindössze egy volt a régi Thököly utcában (mai József A. – Báthory u. sarok), Csengődi János birtokolta.

gélikus egyház), az egészségház-tisztiház között és a mai Bajcsy utca végén is (Lehoczki János).

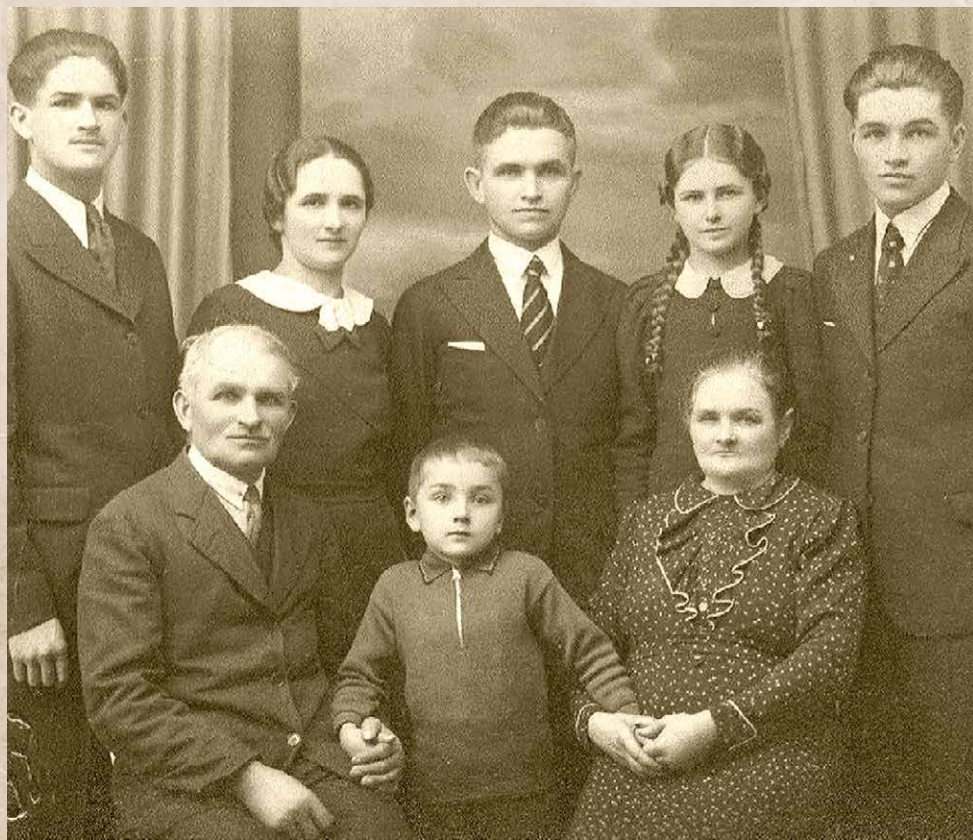
Egyes malom állt a mai Rákóczi és Baross utcák sarkán (Gohér János), a mai Munkácsy és Rákóczi utcák sarkán (Brada János), a mai Mészáros Lőrinc utca elején, a bölcsőde helyén (Pettkó István), a Hunyadi utcában, végül a Segesvári utca végén, közelebb a Damjanich utcához, a fentebb említett szélmalom Huszár János is birtokolt egy egyes szárazmalommal a szélmalom mellett.

Ugyan nem tartozik szorosan a témához, a pontosság kedvéért mégis leírjuk, hogy az 1900-as századfordulóhoz közeledve épültek fel **gőzhajtású hengermalmaink:**

– A Kossuth utcában Gottlieb Ignác mal-

Szakgimnázium helyén, a Kurjan daráló a Rákóczi utcában, a Hollósi daráló a mai Bajcsy utcában, a Gyalog daráló a Deák Ferenc utcában a Farkas daráló pedig a mai Dózsa-Tompa utcák kereszteződésében működött.

A Nagy-féle daráló építésére a molnár egyik fia, Sándor így emlékezett vissza: „1932-ben megindult a temető mellett a daráló. Ez úgy létesült, hogy apa a napszámból összekuporgatott annyit, hogy a Vicziánéktól megvette a telket a daráló részére. A nyáron a malomkertben [ti. volt a szélmalom helyén] kivetettük a vályogot. Minden építkezéshez rendszeresen 30-as nagyméretű vályogtéglákat vetettünk, de ide a malomfalhoz rendkívül nagyot, 45-öst. Apa nekem meg is tiltotta a cipelését, mivel még gyerek vagyok, pedig már a 15-diket nyomtam. Apának azért volt mániája a nagyméretű vályog, mivel a szállításhoz és a falazáshoz is gyorsan lehetett haladni és a vályog jó agyagból volt, nem mállott, nem töredezett. Mikor megszerezte a telket, rohant a Dunavidéki Bankba [ti. az Első Dunavidéki Takarékpénztár a Tomori utcában] hitelért, betáblázva a telektulajdont, szintén jelzálogkölcsönre vette a FAKSZ-nál [ti. Falusi Kislakásépítési Szövetkezet] a cementet, sódert az alapokhoz, a tetőszerkezeti faanyagokat. Mikor állt az épület, a tető fedele kátránypapír volt, mert az volt a legolcsóbb. Bizony a jégesők sokszor kilyuggatták. A malom kívülről nem is volt bepucolva. Apámnak szokása volt, hogy családi építményeink külső pucolása, vakolása eltolódott jóval a használatba vétel utánra, mert erre már nem maradt anyagi erő, idő, de az építményre szükség volt. A malomépület elkészülte után elment a Langékhöz, és újabb jelzáloghitelre vett nagyon sok faanyagot a malom berendezéséhez, alsó és emeleti padlóhoz. Ebben a munkában Imre is részt vett, mint asztalos szakmunkás. A malmot gyorsan meg kellett indítani, mert a hitelek törlesztését és a rengeteg kamatot fizetni kellett.”⁷

Nagy István malmos családja körében 1938-ban (Nagy József gyűjteménye)

Kettős malomból már több volt: A mai Petőfi utcán (Petőfi-Segesvári sarok, Solti-féle ház) Fülöp Jánosnak, a mai Klapka utcában (közel a József Attila utcához) Gáspár Mártonnak, a mai Alkotmány utcában (Alkotmány-Radnóti sarok) Szabadszállási Jánosnak az érdekltségébe tartozott. A mai Dózsa György utcában kettős is akadt, Kiss András (mai Dózsa lakópark területe) és Huszár Péter (mai Penny bejáratánál) is üzemeltettek egy-egy kettős szárazmalommal, de volt még ilyen a mai Rákóczi utca elején, az első zsákutcánál (Bene János), a mai Soós utcában (Juhász Pál), az Ady kereszteződésben. Továbbá a mai Árpád utcában (Evan-

ma már az 1870-es években megvolt, később az 1930-as években Székely János vette át tőle.

– A Petőfi utcában állt Guttmann Mórival, amelyet feleségéről (avagy lányáról?) Janka malomnak keresztelt el, később többen is bérelték.

– A Nagy István-Tóth András féle kisebb hengermalom a mai Penny helyén már az 1920-as években készült el, az üzemeltetőket egy 1927-es tűzvész után különváltak, a malom Tóth építette újjá.

A 20. század első felétől működtek a településen kisebb ún. **daralók** is:

Nagy István darálója a mai Wattay

Napjainkban működő malom már évtizedek óta nincs a településen, ellenben a fent bemutatott épületek közül néhány még áll, és emlékezteti a város lakosságát az egykor volt jelentős helyi ipari ágazatra. A gőzmalmok közül egyedül a Tóth-malmot bontották el, a Kossuth és Petőfi utcai társai még megvannak, előbbi sokáig bútorüzletként, utóbbi pedig a sütőipari vállalat telephelyeként funkcionált éveken át. Ma használaton kívül állnak. Szélmalomok és szárazmalmok már száz esztendeje nincsenek Kiskőrösön, s a daralókat is jórészt elbontották, ugyanakkor a volt Farkas-féle daráló épülete a Tompa utcában megmaradt, raktárként funkcionál.

Turán István

⁶ Délpestmegye, 1944. szeptember. 2. 3. o.

⁷ Nagy Sándor fiának, Nagy Józsefnek családi archívumából.

Miről írt a helyi sajtó 100 évvel ezelőtt?

Egy rendes sajtótermék általában rendelkezik lapszemle rovattal, ennek mintáján pedig mi is megpróbálkoznak egy múltbeli eseményeket a korabeli nyomtatott sajtón keresztül bemutató állandó fejezettel, ahol az országos és a helyi lapok hasábjain megjelent cikkek és rövidhírek is terítékre kerülnek. Érdekes megfigyelni rajtuk keresztül nemcsak az éppen aktuális témákat, eseményeket, de a korabeli nyelvezetet, vagy az elmúlt száz esztendőben alaposan megváltozott újságírást, mind a stílust, mind az etikát tekintve. Az egyes bemutatott írásokat a közérthetőség kedvéért mai nyelvre ültetjük át, illetve ahol szükséges, a végén megjegyzéssel látunk el.

„[...] – **Pénzügyőri biztosság Kiskőrösön.** Mint jól beavatott helyről értesülünk, a pénzügyminiszter Kiskőrösön egy pénzügyőri biztosság felállítását rendelte el, és ennek vezetőjévé Juhász István sárbogárdi pénzügyőri biztost nevezte ki. Hogy a biztosság kerülete hova terjed ki, még nincs megállapítva.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. szeptember 4-i számában/

„[...] – **Volt eső – lesz bor.** Nem úgy értjük, hogy már van elég víz, amivel a boroshordókat feltölthetnék a tulajdonosok, hanem a hét elején alázuhogott bőséges eső jó hatással volt a szőlőkre, s a termés minőségét és mennyiségét is nagyban elősegítette.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. szeptember 4-i számában/

„[...] – **Felhívás a szőlőbirtokosokhoz.** A községi elöljáróság felhívja a szőlőbirtokosokat, hogy musttermésüket a beraktározás után a legközelebbi vasárnapig, s ha a termelt mustot elszállítják, vagy másnak adják át, az elszállítás előtt az elöljáróságnál jelentsék be. A szüret befejezése után történő beraktározást vagy elszállítást is kötelesek a termelők 24 óra alatt bejelenteni. A bejelentésről a felek az első helyszíni megállapítás alkalmával szemleívet adnak, melybe a must mennyisége, s minden későbbi beraktározás, vagy elszállítás bejegyzendő.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. szeptember 11-i számában/

„[...] – **Beiratkozott tanulók** a kiskőrösi elemi iskolákban 1289, melyből az állami iskolára 407, ágostai evangélikus 700, római katolikus 129, és izraelita iskolára 53 tanuló esik. Az iparos-tanonc iskola tanulóinak száma 44. A tanonctartó mesterek figyelmeztetnek, hogy tanoncaikat folyó hó 15-éig feltétlenül írássák be.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. szeptember 11-i számában/

„[...] – **Vallástanár.** Az evangélikus pres-

bitérium múlt vasárnapi gyűlésén Furia Zoltán evangélikus lelkészt vallástanárnak választotta meg. Az új vallástanár a polgári iskolában, valamint az állami elemi iskolákban fogja a vallást tanítani.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. szeptember 18-i számában/

„[...] – **Autó állj!** Régi idők maradványai-ként még ott díszlegnek az autó állj! táblák a Petőfi-téren. Ha elvétve átrobog egy-egy autó, az a figyelmeztetésre meg is áll, de az ördög sem kérdezi meg az autót utazóktól, hogy miért álltak meg, vagy mi járatban vannak? És az autósok álldogálnak is addig, amíg meg nem unják. Akkor aztán ismét továbbrobognak. Vagy legyen, aki a megállított autós utasokkal szóba áll, vagy pedig, ha erre nincs szükség: vegyék ki a jelzőtáblákat és tegyék – ad acta!”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. szeptember 25-i számában/

„[...] – **Megkezdődött a szüret.** Még ugyan általánosságban nem szüretelnek a kiskőrösi szőlőkben, de már sok helyen tudják, milyen az újbor íze. Általános vélemény, hogy az idei borok minőség tekintetében jobbakk lesznek, mint a tavalyiak. Hogy a mennyiség több lesz-e, vagy kevesebb, az csak a szüret végén válik el. A környéken már alakulófélben vannak a mustárak, és Soltvadkerten 12-15 koronáért jó minőségű mustot lehet venni. Úgy látszik, az előre beharangozott 30-35 koronás mustárak meg nem valósuló álma marad a kiskőrösi bortermelőknél.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. szeptember 25-i számában/

„[...] – **Szüreti szünetidő.** Az evangélikus iskolában egy heti szüreti szünetidő volt. A többi iskolák is követhették volna az okos példát, mert így szüret táján úgy sem lehet rendes tanítás, mert a tanulók nagy része szünetidő nélkül sem jár iskolába. Az egy hét már nem olyan nagy veszteség, s egy kis pihenő a gyorsírási iskolai év megkezdése után úgy a tantestületnek, mint a tanuló ifjúságnak nem ártott volna.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. október 2-i számában/

„[...] – **Meggyújtották a Csukás tó nádasát.** A múlt hét végén valóságos füstfelhő borította be egész Kiskőrös felett az eget. Még a lakásokba is behatolt a füst, s napokon keresztül égésszaggal volt tele a levegő. Játzó gyermekek meggyújtották az óriási kiterjedésű Csukás tó nádasát, s a hirtelen elharapózó tüzet a környékbeli lakosság nem tudta eloltani. Állítólag a tulajdonosok kártérítésért be akarják perelni a csintalan gyermekek szüleit.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. október 2-i számában/

„[...] – **Ítélet a kiskőrösi kommunisták ügyében.** A kalocsai királyi törvényszék október 1-én délben hirdette ki az ítéletet a kiskőrösi direktórium és forradalmi törvényszék tagjainak ügyében. A törvényszék Laczkó Jánost 2 év 6 hónap, Viczián Mihályt 8 év, Rimár György 2 év 6 hónap, Bódog István 5 év, Litauszki Sándor 3 év, Csuka Béla 4 év, Krizsán András 2 év, Viczián Lajost pedig 10 évi fegyházra és valamennyit 10 évi hivatalvesztésre ítélte. Az előzetes letartóztatásból a bíróság Laczkónál 2 évet, Viczián Mihálynál, Rimárnál, Krizsannál, és Litauszkinál 1 évet 7 hónapot, Viczián Lajosnál pedig 1 év 3 hónapot számít be.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. október 9-i számában/

„[...] – **Agyonütötte apósát.** Német Vince keceli gazdálkodó folyó hó 2-án a bor elosztásán összeszólalkozott apósával, Kvint Mátyással, melyből kifolyólag egy a keze ügyébe akadt furkóval úgy fejbe vágta apósát, hogy az belehalt sérüléseibe.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. október 9-i számában/

„[...] – **Hazatért az orosz fogságból.** A világháború visszatérő szellemeként tűnnek fel az Oroszországból hazatérő sokat szenvedett hadifoglyaink. Lassan-lassan térnek vissza elhagyott családi tűzhelyeikhez. A napokban jött vissza Szibériából Kuszka Dezső földünk, aki még 1915-ben vonult be a katonasághoz. Családja már jó ideje nem tudott róla és annál nagyobb volt az öröm hazaérkeztekor.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. október 16-i számában/

„[...] – **Megállt a borízlet.** A szüret végén megindult a borkereslet, bár nem olyan nagymértékben, mint a múlt években. De ez a kisebbszerű kereslet a hét elején teljesen megszűnt úgy, hogy a bort egyáltalában nem vett senki, még a vendéglősök se. Úgy látszik, kivitel hiányában a borkereskedők nem hajlandók megadni a termelők által elég magasra tartott borárakat, s inkább nem vesznek. Vagy lesz kivitel, vagy pedig a termelőknek kell igényeiket redukálni.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. október 23-i számában/

„[...] – **Evangelikus ifjúsági egyesület Kiskőrösön.** Az evangelikus egyház régi óhaja valósul meg a reformáció megünneplésével. Hétfőn délután 6 órakor megalakul az evangelikus ifjúsági egyesület. Ifjúságunk evangéliumi szellemben való nevelésére már régóta szüksége van az országnak s Kiskőrösnek is. Úgy a férfi, mint a női nemhez tartozó ifjúság intenzív nevelése fog megindulni az egyesület megalakításával, s hisszük, hogy elmaradnak azok a közerkölcsi hibák, amelyek Kiskőrösön oly gyakoriak. A megalakításra minden protestáns ifjúnak és leánynak megjelenni erkölcsi kötelessége.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. október 30-i számában/

„[...] – **Hívatlan lakodalmi vendég.** Szentgyörgyi Pál 19 éves kiskőrösi legény folyó hó 25-én este elment egy kiskőrösi lakodalmas házhoz, szokás szerint az ablak alá, hogy onnan nézze a táncoló párokat. Nagyon elmerülhetett a nézésben és nem vette észre,

hogy ezalatt valaki a háta mögé került, aki úgy fejbe vágta Szentgyörgyit, hogy azóta magán kívüli állapotban fekszik. A tettest nem sikerült ezideig megtalálni.”

/Megjelent a Kiskőrös és Járása című hetilap 1921. október 30-i számában/

„[...] **A katonai sapka viselése.** A honvédelmi miniszter eltiltotta a katonai sapka viselését. Katonai sapka alatt értendők úgy a volt m. kir. honvédség, mint a cs. és kir. közös hadsereg részére rendszeresített katonai sapkák és fővegek, valamint a m. kir. nemzeti hadsereg részére előírt színekben kiállított ún. Bocskay-sapka. Ezen ruházati cikkek még katonai jelvények és zsinórzat nélkül sem viselhetők polgári személyek által.”

/Megjelent a Kiskőrösi Hírlap című hetilap 1921. október 2-i számában/

„[...] **Országos vásár Kiskőrösön.** A kiskőrösi őszi országos vásárt a jövő vasárnap, október 16-án tartják meg, melyre mindenféle állat szabályszerű járlattal, vészmentes helyről felhajtható. Az állatforgalmi adó lerovásának megkönnyítése céljából az állampénztárnak két bizottsága fog a helyszínen működni.”

/Megjelent a Kiskőrösi Hírlap című hetilap 1921. október 9-i számában/

„[...] **Vasúti baleset.** A múlt vasárnap hajnalban Oroszi Pál vagyonos polgár Páhi község határában fekvő tanyájáról Kiskőrösre iparkodott kocsiján. Amikor a vasúti sorompóhoz ért, gyanútlanul át akart hatolni, mert a sorompó nem volt leeresztve.

A sötétben aztán kocsiját elütötte a tolató mozdony. A lovak megbokrosodtak, s szerencsére a gyepelősárral magukkal rántották a kocsin ülő Oroszit, meg a mellette ülő kocsisgyereket. A kocsi összetört, Oroszinak meg a kocsisgyerekeknek a horzsoláson kívül egyéb baja nem történt. Reméljük, hogy a kötelességét mulasztó váltóórt fölöttese felelősségre vonják.”

/Megjelent a Kiskőrösi Hírlap című hetilap 1921. október 16-i számában/

„[...] **Képkiallítás.** Szagmeiszter Lajos festőművész képkiallítást rendez eredeti festményeiből a kiskőrösi polgári iskolában. A kiállítás október 30-án nyílik meg és november 6-áig tart. Belépti díj 4 korona. A kiállítás naponta de. 9-12 du. 2-4-ig van nyitva. A belépti díjak fele részben a József főherceg szanatórium egyesület javára, másik fele részben a szegény sorsú polgári iskolai tanulók segélyezésére fordítatik.”

/Megjelent a Kiskőrösi Hírlap című hetilap 1921. október 23-i számában/

„[...] **Kiskőrös népessége.** Kiskőrösnek az 1920. évi népszámlálás adatai szerint 12.219 lakosa van. 1910-ben 11562 volt a lélekszám. Szaporodás 10 év alatt 657 lélek, százalékban kifejezve 5-7 %. Csonkamagyarország városai és lakosai közt népesség dolgában 70. helyen áll Kiskőrös, Kalocsa a 68. helyen. Kalocsának 12.303 lakosa van. Csupán 84 lélekkel több mint Kiskőrösnek.”

/Megjelent a Kiskőrösi Hírlap című hetilap 1921. október 30-i számában/

